

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1909. Första Kammaren. N:o 37.

Lördagen den 1 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse på arrende af staten tillhöriga vattenfall i Lagan vid Götaström och Fågelfors m. m. i Jönköpings län.

Justerades protokollen för den 24 nästlidne månad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 28 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtanden:

n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående löneroglering för öfverstyrelsens för rikets allmänna läroverk chef och ledamöter samt vaktmästare, och

n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående omorganisation af högre lärarinneseminarier i Stockholm,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtande n:o 125, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anordnande af sanatorievård åt vissa statstjänare.

*Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.*

I en den 19 mars 1909 till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 131) hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen

Första Kammarens Prot. 1909. N:o 37.

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

dels besluta uppförande af ett för 110 manliga patienter afsedt tuberkulossanatorium å Spenshults kronopark i Hallands län samt af en paviljong för 10 manliga patienter vid Österåsens sanatorium för en sammanlagd kostnad, inberäknadt utgifter för inventarieanskaffning, af 840,000 kronor; dels medgifva,

att, för påbörjande af dessa anläggningar, under innevarande och nästkommande år finge användas af allmänna besparingarna å fjärde hufvudtiteln 125,000 kronor, å femte hufvudtiteln 41,600 kronor och å sjätte hufvudtiteln 33,400 kronor;

att för anläggning af ofvannämnda sanatorium måtte upplåtas ett område af omkring 12 hektar å Spenshults kronopark, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare bestämma detta områdes belägenhet;

att af nämnda kronopark ett ytterligare område, hvars storlek och läge Kungl. Maj:t likaledes ägde närmare bestämma, finge, utan att från kronoparken afsöndras, för sanatoriets räkning användas för anläggning af promenadvägar och andra sjukvårdens behof, med rätt för sanatoriet, hvilket icke skulle äga att föfoga öfver den skog, som för berörda ändamål komme att fällas, att till vedbrand vid sanatoriet tillgodogöra sig torra träd jämte grenar och toppar af träd, som för kronans räkning å området afverkades; samt

att ifrågavarande båda sjukvårdsanläggningar finge ställas under öfverstyrelsens för Konung Oscar II:s jubileumsfond förvaltning för att upplåtas åt sjuka efter samma grunder, som gällde för de äldre folksanatorierna, under förutsättning att från öfverstyrelsen lämnades förbindelse att å de under dess förvaltning stående sanatorierna mot full ersättning af statsverket skulle hållas sammanlagdt 120 vårdplatser ständigt tillgängliga för tuberkulossjuka bland underofficerare, stamanställda af manskapsklassen och värnpliktiga vid armén och marinen äfvensom bland den till kostnadsfri läkarvård berättigade personal vid post- och telegrafverken och statens järnvägar, samt under de villkor i öfrigt Kungl. Maj:t kunde finna skäligen bestämma.

I sammanhang med denna framställning hade utskottet till behandling förehäft en inom Andra Kammaren af herr *U. Leander* väckt motion (n:o 232), däri föreslagits, att Riksdagen ville besluta, att samma förman af fri sanatorievård, som i Kungl. Maj:ts proposition n:o 131 till årets Riksdag föreslagits för tuberkulossjuka bland underofficerare, stamanställda af manskapsklassen och värnpliktiga vid armén och marinen äfvensom bland den till kostnadsfri läkarvård berättigade personal vid kommunikationsverken, likaledes måtte komma tuberkulossjuka bland fångvårdsstatens vaktbetjäntklass till godo.

Utskottet hade i förevarande utlåtande af anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte

a) besluta uppförande af ett för 110 manliga patienter afsedt tuberkulossanatorium å Spenshults kronopark i Hallands län samt af en paviljong för 10 manliga patienter å Österåsens sanatorium för en sammanlagd kostnad, inberäknadt utgifter för inventarieanskaffning, af 775,000 kronor;

*Om
användande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)*

b) medgifva,

att för påbörjande af dessa anläggningar under innevarande och nästkommande år finge användas af allmänna besparingarna å fjärde hufvudtiteln 125,000 kronor, å femte hufvudtiteln 41,600 kronor och å sjätte hufvudtiteln 33,400 kronor;

att för anläggning af ofvannämnda sanatorium måtte upplåtas ett område af omkring 12 hektar å Spenshults kronopark, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare bestämma detta områdes belägenhet;

att af nämnda kronopark ett ytterligare område, hvars storlek och läge Kungl. Maj:t likaledes ägde närmare bestämma, finge, utan att från kronoparken afsöndras, för sanatoriets räkning användas för anläggning af promenadvägar och andra sjukvårdens behof, med rätt för sanatoriet, hvilket icke skulle äga att förfoga öfver den skog, som för berörda ändamål komme att fällas, att till vedbrand vid sanatoriet tillgodogöra sig torra träd jämte grenar och toppar af träd, som för kronans räkning å området afverkades; samt

att ifrågavarande båda sjukvårdsanläggningar måtte ställas under öfverstyrelsens för Konung Oscar II:s jubileumsfond förvaltning för att upplåtas åt sjuka efter samma grunder, som gällde för de äldre folksanatorierna, under förutsättning att från öfverstyrelsen lämnades förbindelse att å de under dess förvaltning stående sanatorierna mot full ersättning af statsverket skulle hållas sammanlagdt 120 vårdplatser ständigt tillgängliga för tuberkulossjuka bland underofficerare, stamanställda af manskapsklassen och värnpliktiga vid armén och marinen äfvensom bland den till kostnadsfri läkarevård berättigade personal vid post- och telegrafverken och statens järnvägar, samt under de villkor i öfrigt Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma;

c) att herr Leanders ofvanberörda motion icke för närvarande måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr Asker: Herr talman! Mina herrar! Mot statsutskottets föreliggande utlåtande har jag icke något att erinra, men då i den kungl. propositionen beröres en af Hallands läns landsting gjord framställning om att jämväl för länets räkning få på Spenshults kronopark anlägga ett tuberkulossjukhus, torde det tillåtas mig att yttra några ord för att belysa dessa båda frågors uppkomst och sammanhang med hvarandra.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har vid föredragning af ärendet inför Kungl. Maj:t i fråga om länssanatoriet yttrat följande:

»Såsom af handlingarna framgår, har Hallands län landsting

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

för afsikt att under förutsättning af nådigt tillstånd å ifrågavarande kronopark uppföra ett lungotssanatorium för länets räkning. Underdånig ansökan om markupplåtelse har också inkommit och är för närvarande beroende på Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Då emellertid den plats, som länet för sin del utsett, icke ligger mer än omkring 900 meter aflägsen från det nu ifrågasatta sanatoriet och det, enligt hvad handlingarna i förevarande ärende utvisa, såväl med hänsyn till vidmakthållande af nödig disciplin som ock ur andra synpunkter synes mindre lämpligt, att tvenne anstalter af ifrågavarande art uppföras i ett så nära grannskap till hvarandra, torde, i händelse föreliggande framställning vinner Riksdagens godkännande, kunna ifrågasättas, huruvida Hallands läns landstings berörda anhållan bör af Eders Kungl. Maj:t bifallas.»

Nu är förhållandet, att Hallands läns landsting redan år 1905 tillsatte en kommitté med uppgift att inkomma med utredning och förslag till tuberkulossjukvårdens ordnande inom länet på ett praktiskt, men ej alltför kostbart sätt. År 1906 hade emellertid Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos under öfvervägande en plan att på Skedala hed inom Hallands län anlägga ett större tuberkulossjukhus för patienter från såväl Hallands som angränsande län. I afvaktan på denna frågas lösning hade Hallands läns landstings kommitté begärt och erhållit uppskof att inkomma med utredning i frågan till 1908 års landsting. När sedermera Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos afstod från sin plan till följd af de betänkligheter, som uppstått emot användningen af Skedala hed, och 1908 års Riksdag i enlighet med då afgifven proposition anvisat 400,000 kronor för år 1909 i och för uppförande af tuberkulossjukvårdsanstalter samt medgifvit, att landstingen kunde efter Kungl. Maj:ts pröfning erhålla upplåtelse af för ändamålet erforderlig, kronan tillhöriga mark, så beslöt landstingskommittén att hos landstinget hemställa, det landstinget skulle utverka nådigt tillstånd att på den för ändamålet särskildt lämpliga Spenshults kronopark i Hallands län få förlägga länssanatoriet. Ritningar och kostnadsförslag till ett sanatorium för ett patientantal af 80 blefvo skyndsamt uppgjorda och inlämnade till landstinget, som med bifall till kommitténs framställning anvisade ett belopp af 220,000 kronor till ett sanatorium, under förutsättning att sanatoriet fick uppföras på Spenshults kronopark och att ett belopp af 80,000 kronor af statsmedel kunde påräknas. I början af november månad 1908, då jag i egenskap af ordförande i landstingskommittén kom upp till Stockholm för att hos generaldirektören och chefen för medicinalstyrelsen under hand utverka mig upplysning, huruvida några anmärkningar förelågo mot ritningarna till länssanatoriet, *då*, men först *då*, fick jag upplysning om att generaldirektören för medicinalstyrelsen jämte chefen för öfverintendentsämbetet erhållit förordnande att kort därefter resa till Skåne, Blekinge och Halland för besiktning af lämplig plats till ett statens

lungshotssanatorium. Och det upplystes därvid tillika, att det var anledning antaga, att Spenshults kronopark skulle blifva den plats, där staten skulle vilja lägga sitt sanatorium.

Då nu emellertid Spenshults kronopark omfattar en areal af 250 hektar och Hallands läns landsting endast gjort hemställen om upplåtelse af 25 hektar för länssanatoriet, och då vidare den plats på kronoparken, som är afsedd för statens sanatorium, är beläget i ena hörnet af kronoparken, under det att den plats, som är afsedd för länssanatoriet, är belägen i andra hörnet af kronoparken, med ett mellanrum af i det närmaste 1 kilometer mellan båda, har jag svårt att tänka mig, att hinder skulle möta för att såväl statens som länets sanatorium skulle förläggas på denna kronopark. Den enda invändningen, som, mig veterligen, gjorts emot att två sanatorier skulle förläggas så nära hvarandra, har varit, att det skulle uppstå svårighet att då kunna uppehålla nödig disciplin, men en dylik invändning synes mig icke kunna tillmätas någon betydelse; och då statsutskottet i sitt utlåtande icke gjort någon erinran mot herr statsrådets af mig relaterade passus i statsrådsprotokollet, vågar jag uttala den förhoppning, att Hallands läns landstings hos Kungl. Maj:t gjorda framställning om upplåtelse af 25 hektar af Spenshults kronopark icke skall från Riksdagens sida föranleda till något sådant uttalande, att Kungl. Maj:t därpå skall anse sig förhindrad att till landstingets framställning lämna nådigt bifall.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr Gezelius: Jag ber att få erinra om hvad vi alla gifvetvis komma ihåg, att fjolårets Riksdag sysselsatte sig också med frågan om anslag till uppförande af tuberkulossjukvårdsanstalter. Det var afsedt för det svenska folket i gemen, icke för någon särskild klass eller för några särskilda klasser. Det beslutet blef baserat på att statsmakten skulle med all kraft söka komma till strids med lungtuberkulosen såsom en folksjukdom genom att i enighet gå hand i hand med alla och enhvar i godt samförstånd.

Vid beräkning af det anslag, som man skulle komma att lämna, utgick man från den förutsättningen, att kostnaderna för tuberkulossjukvårdsanstalterna per sjukplats skulle belöpa sig till högst 4,000 kronor. Den kommitté, om hvilken det förevarande utskottsbetänkandet erinrar, afgaf sitt utlåtande öfver frågan i dess stora helhet år 1907. Den gjorde en beräkning af kostnaderna för anläggandet af olika tuberkulossjukvårdsanstalter, dels sjukstugor, dels sjukhus, dels särskilda afdelningar vid lasaretten. För sjukhus af en storlek af omkring 100 patienter beräknade kommittén, att kostnaderna i gynnsammaste fall icke skulle behöfva öfverstiga 2,150 kronor per sängplats. Som medelsiffra ansåg kommittén sig dock böra beräkna 2,500 kronor. Medicinalstyrelsen, som gifvetvis hördes i detta ämne, beräknade kostnaderna till i genomsnitt 3,500 kronor pr sängplats. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet an-

Om
anordnande af
sanatorievård
ät vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

såg sig böra utgå från en något högre siffra. Samma kommitté, om hvilken jag nu talat, har också yttrat sig i föreliggande fråga och därvid bland annat framhållit önskvärdheten af, att äfven anläggningskostnaderna för en sådan institution, som den här ifrågasatta, skulle kunna nedbringas under hvad kostnaden per sjukplats hade ställt sig till vid de förutvarande två sanatorier, om hvilka den talat. Kostnaderna för dessa belöpte sig till i rundt tal 5,500 kronor pr sjuksäng, inberäknadt utredningen.

Hvad är nu resultatet af det förevarande förslaget i detta afseende? Jo, det är att genom en nedprutning i fråga om anläggningen af det nya sanatoriet i Halland af i rundt tal 500 kronor pr sängplats har utskottet kommit till en kostnad af 6,500 kronor för hvarje sängplats.

Det kan icke anses så särdeles egendomligt, om någon stannar med en viss förvåning, då han ser i ett sammanhang frågan från i fjol och frågan här i år. För den vård, som är afsedd att lämnas åt alla andra medborgare, som äro i behof af den, och i afseende å hvilken det beräknats, att landsting och större kommuner skola lämna ett afsevärdt bidrag såväl i fråga om byggnadernas uppförande som i fråga om själfva vården, beräknades kostnaderna icke komma att uppgå till ens två tredjedelar af hvad här har beräknats. Jag kan se bort ifrån huruvida man får valuta i de särskilda fallen för de ökade kostnaderna, men jag kan icke se bort ifrån — hvad jag för min del är öfvertygad om — att en sådan skillnad icke kommer att verka fördelaktigt på hela frågan om den stora allmänheten intresse och tro på hvad det allmänna gör för *den* i tuberkulosstriden. Skillnaden kan icke förklaras därmed, att här gäller det ett sanatorium och att detta vore dyrare än en tuberkulossjukvårdsanstalt, som skall uppföras för andra medborgare, ty dessa tuberkulossjukvårdsanstalter äro också afsedda att fungera såsom sanatorier. Om det vore fråga om att anlägga ett sjukhus, där kirurgiska institutioner med de dyrbara anordningar, som där gifvetvis, icke allenast från början, utan också alltfört, måste göras på bästa och utmärktaste sätt, så skulle allmänheten förstå dessa kolossala siffror. Men när det här gäller att få till stånd en anläggning, där det blott är fråga om att gifva patienten frisk luft, där det skall iaktas renlighet och ordning, där det skall gifvas hygienisk uppfostran, lugn och en klok diet, allt i förhoppning att patienterna i regel skola kunna och nödgas återvända till sina gamla förhållanden, till sina relativt enkla bostäder och sina mycket anspråkslösare förhållanden äfven i öfrigt, då förstår icke allmänheten, och jag förstår det icke, att det är nödvändigt eller ens nyttigt, att en sådan institution skall anläggas så dyrbart, som nu är ifrågasatt. Tvärtom kan man hafva fog för att befara, att detta kan komma att lända till skada med afseende på den förändring i förhållandena, som en återgång till de gamla förhållandena så lätt för med sig, både fysiskt och psykiskt.

Nu är det vidare så, mina herrar, att härmed är visserligen icke idén om en särställning för statsfunktionärer af vissa klasser förd till slut. Detta är början, som man gjort med de värnpliktiga, stamanställda af manskapsklassen, några få underofficerare och vidare med vissa tjänstemän vid de så kallade kommunikationsverken. Men det finnes åtskilliga statsfunktionärer, som med fullt fog, synes det mig, kunna göra anspråk på en särställning *lika väl* som dessa. Skall då fortsättningen, såsom man gifvetvis måste antaga, ske efter samma linje som början, då få vi våra folksanatorier, Konung Oscar II:s jubileumsfonds sanatorier, förändrade genom dessa kompletteringar till att, i stället för att vara hvad de från början varit afsedda att vara, en hela folkets, med allas lika rätt till åtnjutande af förmåner anordnade institution, vara till afsevärd del en särskild förmån för den manliga befolkningen. Redan med den förändring, som sker genom att Riksdagen antager föreliggande förslag, hafva, i stället för att, åtminstone hittills, män och kvinnor varit jämnställda, kvinnorna endast tillerkänts ^{18/48} af platserna, männen resten eller ^{30/48}. Ty till de nuvarande patientplatserna kommer det 120 platser, och som herrarne erinra sig, skall det anordnas så, att dessa platser skola delas ut på de olika sanatorierna. Och det lär vara omöjligt att komma ifrån, att detta skall kännas för kvinnorna, såsom det ock faktiskt kommer att verka, såsom en särställning till förmån för männen. Ty de klasser, som det här är fråga om att gifva en särskild vård åt, äro män.

Jag har alltså den uppfattningen, att det föreliggande förslaget är anordnadts oskäligt dyrt och kommer att verka till mycket betänkliga konsekvenser i sin fortsättning, då följderna däraf blifva mera märkbara. Och jag är, mina herrar, så lifligt intresserad af att tuberkulosstriden skall börja på allvar och att statsmakten där skall veta sin plats, att jag har det kuraget att yrka afslag på det föreliggande förslaget.

Herr vice talmannen: För så vidt jag förstod den siste ärade talarens syfte, var det två anledningar, hvarför han var missnöjd med den kungl. propositionen och utskottets hemställan, nämligen för det första att här afses att bereda sanatorievård åt statstjänare såsom något skildt från den sanatorievård, som man försökt bereda landets medborgare i allmänhet, och för det andra, att han ansåg, att kostnaderna för detta sanatorium äro beräknade oskäligt höga.

Hvad då den första invändningen angår, får man väl ändå medgifva, att då staten har åtagit sig att bereda fri sjukvård åt vissa af sina tjänare, är det fullt rätt, att staten ser till, om icke denna fria sjukvård för vissa fall lämpligen beredes på det sätt, som här är föreslaget. Statstjänarne intaga en särställning redan nu i det afseendet, att åt dem är försäkrad fri sjukvård. Och hvad här föreslås är ju intet annat än att gifva en viss form åt

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

denna fria sjukvård, när sjukdomen är tuberkulos. Och det kan icke hjälpas, att i allmänhet tills vidare statstjänarne äro af maskulin kö. Och därför har man, om saken här är riktig, icke anledning att klaga öfver att kvinnorna äro tillbakasatta.

I afseende å Kungl. Maj:ts proposition angående nu berörda punkt vill jag för min del dock erkänna, att jag har haft betänkligheter mot och har betänkligheter mot att anordningen utsträckts längre än till statstjänarne, nämligen till de värnpliktige. Ty i fråga om de värnpliktige synes det mig, som om den siste talarens anmärkning hade ett visst fog för sig. Men å andra sidan kan det icke nekas, att det kan finnas skäl, såsom också i den kungl. propositionen anförts, att också här medtaga de värnpliktige.

Den andra anmärkningen mot den kungl. propositionen och då äfven mot utskottet var, att dessa byggnader och dessa anordningar äro planlagda alldeles för dyrt. Och jag instämmer alltid, när helst det kommer klagomål, att det hos oss bygges för dyrt. Det har jag hållit jeremiader om här i kammaren gång efter gång. Och jag skall icke nu repetera dem, men det skadar dock icke att om och om igen fastslå, att det bygges för dyrt. Jag tror, att dessa sanatoriers byggnadskostnader äro onödigt dryga. Men hvad skall man göra i utskottet? Man kan klaga och klaga och jämrå sig och uttala den förhoppning, att kostnaderna måtte nedbringas, och det göra vi ju. Det har dock på afdelningen i statsutskottet föreslagits i år, att vi, när sådana frågor föreligga, icke skulle säga, att vi hoppas, att kostnaderna komma att nedbringas, utan i stället, att vi äro förvissade om att de icke komma att nedbringas. Men utskottet har emellertid begynt slå in på en annan väg och icke bara platoniskt klaga, utan här har det prutat af 65,000 kronor. Det är en jämförelsevis vacker summa. Mera dristade vi oss icke till. Det fanns nog skäl, hvarför vi satte den summan, men dem kommer jag icke ihåg. Vi hafva ansett det lämpligt att pruta af de 65,000 kronorna såsom ett starkt uttalande af att man håller fast vid sin önskan, att, när staten skall uppföra byggnader, man måtte på allvar bemöda sig om att göra dem mindre dyrbara.

Jag vill så öfvergå till den förste talarens anförande. Det gick ut på en uttald önskan och förhoppning, att Kungl. Maj:tt icke måtte i statsutskottets förslag och i Riksdagens eventuella beslut i öfverensstämmelse med detta förslag finna någon anledning till att motsätta sig Hallands läns landstings anhållan att få förlägga sitt sanatorium på den för detta sanatorium beräknade platsen.

Med afseende härå ber jag få nämna, att det hvarken i afdelningen eller i utskottet varit det allra minsta tal om önskvärdheten af att Hallands läns landstings sanatorium skulle få ligga vid Spenshult eller att det icke skulle få ligga där. Vi hafva

icke inlåtit oss på den frågan ens diskussionsvis, och det förelåg icke någon anledning för utskottet att på grund af framställningen i den kungl. propositionen för sin del göra något uttalande i denna sak. För min egen del ber jag få säga, att när jag läste den kungl. propositionen och kom till den del af motiveringen, som handlar om att förlägga statens sanatorium till Spenshult och om sanatoriets förhållande till Hallands läns sanatorium, satte jag ett stort frågetecken i marginalen, därför att jag å ena sidan ansåg, att det vore ganska hårdt, om Hallands läns landsting icke skulle erhålla tillåtelse att förlägga sitt sanatorium till Spenshult, och å andra sidan icke kunde finna annat än att hvad som i den kungl. propositionen i detta syfte antyddes var onödigt. Jag kunde icke finna, att det förelåg hinder för att på denna kronodomän också Hallands läns sanatorium kunde förläggas, ty platsen är så stor, att nog rymmas där dessa två sanatorier, och icke måtte det vara så synnerligen svårt att vidtaga sådana åtgärder, att olägenheter af en dylik anordning icke behöfva befaras.

*Om
anordnande af
sanatorievård
af vissa stats-
tjänare.
(Forts.)*

På den grund vill jag instämma med landshöfding Asker och uttala den förhoppningen, att icke den omständigheten, att staten till denna plats förlägger ett sanatorium, må komma att utgöra hinder för ett bifall till Hallands läns landstings framställning i denna del.

Herr statsrådet grefve Hamilton: Äfven jag kan ju instämma i uttalandet, att kostnaderna för dessa byggnader för sjukvård gå till ofantliga summor. Men icke kommer man långt endast med att uttala sådana allmänna omdömen! Man borde väl också påvisa, i hvilket afseende dessa anstalter äro för dyrbart byggda. Men detta kunde den ärade talaren på dalabänken icke göra. Öfverstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond har på sin tid framhållit, att man vid anläggning af jubileumsfondens sanatorier sökte omsorgsfullt undvika allt, som kunde få namn af lyx, men trodde sig icke böra utelämna sådant, som var behöfligt för sjukvårdens fullkomnande. Vid uppgörandet af plan för det nu ifrågasatta sanatoriet har man ej heller på något sätt i högre mån infört någon lyx, utan tvärtom har man i alla afseenden ansträngt sig att få det billigt och undvikit alla anordningar, som kunna anses öfverflödiga. Man har blott godkänt sådant, som de sakkunniga myndigheterna förklarar vara oundgängligen nödvändigt.

Såsom af detta betänkande framgår, bero de stegrade kostnaderna endast på den omständigheten, att 10 år förflutit sedan kostnadsförslagen för jubileumssanatorierna uppgjordes, och under dessa 10 år ha kostnaderna för material o. d. alldeles ofantligt stegrats. Det går mycket lätt för sig — och jag har ingenting att invända häremot — att göra så som statsutskottet gjort och säga: Dessa kostnadsberäkningar äro uppgjorda under dyra tider och därför kunna vi sätta ned dem! Ja, det kan man göra, om konjunkturerna

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

äro i sjunkande och kostnaderna tyckas bli billigare. Då blir det också billigare att bygga. Men det kan också hända, att man då en dag måste komma tillbaka till Riksdagen och anmäla att anslaget icke räcker.

Herr vice talmannen frågade: Hvad skall man göra i utskottet? Jag tycker, att man med lika goda skäl kan fråga: Hvad skall Kungl. Maj:t göra? Kungl. Maj:t kan icke göra annat än pruta, hålla ned kostnaderna och resonera med de sakkunniga samt kritisera deras detaljer. Detta sker också oafbrutet, och om herrarne taga reda på ritningarna öfver dessa sanatorier, skola herrarne finna, att här är ej alls fråga om någon lyx, utan det är så enkelt anordnad som möjligt. De ökade kostnaderna äro blott, såsom nämndt, beroende därpå, att under de 10 år, som förflutit, kostnaderna för sådana byggnader i allmänhet högst betydligt stegrats.

Hvad så en ärad talare yttrade om att det skulle uppväcka obehagliga känslor hos kvinnorna, då de icke fingo så många platser som männen, så förstår jag icke detta. Här är ju fråga om att tillgodose värden af sådana statstjänare, som äro män, och anledningen till att man särskildt vill tillgodose dem är den — och detta gäller framför allt i fråga om de värnpliktige — att det här gäller sådana fall, där sjukdom ådragits eller där den latent sjukdomen väckts till lif just genom deras tjänstgöring. I sådana fall har staten ansett sig hafva verkligen tvingande skäl att inskrida, och jag tror, att man icke kan bestrida att så är förhållandet. Jag hoppas därför, att kammaren icke skall biträda det afslagsyrkande, som den ärade talaren framställde mot utskottets förslag.

Hvad åter beträffar den förste ärade talarens anförande, så vet han mycket väl, att jag liksom han tycker att det är ganska hårdt för dem, som tänkt sig att få denna plats för sitt eget sanatorium, om staten skulle finna, att staten ville disponera just den platsen för sin egen räkning, och han kan vara aldeles öfvertygad om att, om det är möjligt — såsom jag äfven sagt honom — vill jag gärna främja hans syftemål. Men jag har också sagt honom, hur svårt detta är, därför att förslaget väckt bestämdt motstånd hos de sakkunniga myndigheterna, och därför har jag ansett det vara ärligast att säga ifrån, att det under sådana förhållanden kan ifrågasättas, om det är möjligt att gå landstingets önskingar till mötes. Men kan detta ske, så kan han vara öfvertygad om att jag skall göra det.

Herr Wieselgren: Jag har intet att anmärka mot de grunder, på hvilka statsutskottet afstyrkt bifall till herr Leanders motion om beredande af fri sanatorievård åt jämväl vaktbetjante vid fångvärden; men jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten vid ett uttalande, som utskottet vänligt nog gjort, då utskottet argumenterar mot sagda motion. Utskottet säger nämligen, att »därest motionärens förmodan, att endast 3 å 4 platser skulle vara för ändamålet erforderliga, visar sig riktig, det lär vara antag-

ligt, att plats å sanatorium, utan utvidgning af den nu framlagda byggnadsplanen, kommer att beredas nämnda antal patienter». Det är dessa vänliga ord, jag skulle vilja be att få understryka, och jag skulle också vilja uttala en önskan om att i den Riksdagens skrifvelse, hvilken kommer att aflätas, detta antagande måtte vinna så pass stort utrymme, att det icke där fullkomligt drunknar, då nämligen denna förväntan kan hafva en ganska stor betydelse för de personer, till hvilkas hjälp motionären uppträd.

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats
tjänare.
(Forts.)

Herr Gezelius: Herr vice talmannen pointerade — något som också framgår af handlingarna i detta ärende — att det gällde för staten att fullgöra sin husbondeplikt, då staten skulle ge sådan vård, hvarom här är fråga, åt hos staten anställda funktionärer och åt sådana, som under fullgörande af sina medborgerliga skyldigheter hade kommit i den situationen, att de tarvade denna vård. Ja, det är just där, som skillnaden ligger. Jag vill påstå, att är det en husbondeplikt för staten gentemot dessa statens tjänare, så finns det en motsvarande plikt, hvad angår funktionärer hos alla arbetsgifvare. Staten anser sig icke kunna fullgöra sin skyldighet, med mindre än att staten bereder sina nu nämnda funktionärer plats på en institution af ifrågavarande art. Hvad bjudes åt de andra? Jo, det bjudes sådant, som staten för sina tjänare anser vara fullkomligt otillräckligt.

Nu säger herr vice talmannen, att statsutskottet också verkligen har prutat här. Ja, det kan man kanske säga, att statsutskottet gjort, men då menar man, att man prutar, då man endast beräknar ett mindre anslag, ty afrutningen är baserad på att utskottet ansett sig kunna kalkylera något snäfvare än Kungl. Maj:t. Men utskottet har icke ansett sig kunna föreslå, att det skulle göras någon *saklig* ändring uti en enda punkt af hvad Kungl. Maj:t föreslagit, och då är det icke en sådan nedprutning i sak, som jag vågat hoppas.

Och så skulle kvinnorna ingenting säga, därför att de skulle bli ställda i ogynnsammare ställning än männen! Kanhända säga de icke något. Men det är icke rättvist detta mot kvinnorna! Denna nya anläggning kommer att ingå i Oscar II:s jubileums-sanatorier. Det är många, många, som längtat att få komma dit, men tyvärr aldrig komma i tur, förrän de fått det beskedet, att det är för sent. Och de finna det nog icke så naturligt, att vissa personer skola intaga en gynnad särställning. Det får man ursäktas dem. Det kommer faktiskt att te sig och kommer faktiskt också att verka så, som om männen erhålla en bättre ställning än kvinnorna, emedan dessa 120 män, åt hvilka detta privilegium beredes, ingå i klass maskulint kön, såsom det här talats om.

Häri ligger det farliga att slå in på en väg, som vi förut gått ifrån. Visst förstår jag, att det vore utomordentligt lyckligt, om det funnes sanatorieplatser i långt större utsträckning än det

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

verkligen finnes. Men hur skola vi kunna säga, att det är rättvist mot medborgare i allmänhet — därest vi nu utgå från att sanatorievård är nödvändig i en så dyrbar form — att åt några få kategorier bereda, ja garantera platser till en fjärdedel af hela antalet och låta hela den öfriga befolkningen nöja sig med tre fjärdedelar?

Jag upprepar, att detta åtminstone icke för mig står i tillfredsställande öfverensstämmelse med idéen med folksanatorierna.

Herr Jonsson: Den siste ärade talaren må ju till en viss grad anses ha rätt däri, att den personal, som skulle intagas på det tilltänkta nya sanatoriet, kommer att intaga en särskild ställning, jämförd med allmänheten, men han har icke rätt däri — försävidt han nu åsyftar något sådant — att allmänheten genom denna anläggning skulle få ett mindre antal sanatorieplatser till sitt förfogande än den för närvarande har, ty detta antal blir i bägge fallen alldeles detsamma.

Det är sant, att detta byggnadsföretag är dyrt, att det kostar mycket pengar. Men herrarne få lof att göra en skillnad mellan hvad som beräknas åtgå för att ett sanatorium skall kunna uppföras och hvad man sedan verkligen lyckas uppföra det för. De beräkningar, hvarom här talats rörande andra anläggningar af detta slag, äro ännu icke pröfvade, och vi få se, när en gång dessa byggnader bli färdiga att tagas i anspråk, till hvilka summor man då kommit upp. Jag för min del är nästan viss därpå, att man aldrig lyckas uppföra ett ordentligt sanatorium, afsedt för fullständig läkarvård och så inrättadt, att det medger fullständig disciplin på patienterna, för sådana belopp som 3 à 4,000 kronor per säng. Det går icke. Det tillkommer så många nödvändiga utgifter förutom själfva byggnadskostnaden, att när det hela är färdigt, så finner man nog, att det burit upp i höjden med anläggningens kostnaden. Äfven spelar det för ett mindre sanatorium en roll, om sanatoriet anlägges i närheten af en befolkad bygd, på plats, dit vägar finnas och där åtskilliga andra bekvämligheter äro för handen, som underlätta själfva byggnadsarbetet, eller om sanatoriet skall läggas i en skogstrakt, afskildt från vanliga vägar och transportförhållanden. I nu förevarande fall är det så, att trots att dessa siffror utvisa en mycket hög anläggningens kostnad, kommer man till det resultatet vid en granskning af byggnadsritningarna med mera, att man svårligen kan taga bort något och göra det billigare än hvad ritningar och beräkningar utvisa. Man kan säga, att det icke finnes ett spår af lyx med i ritningar eller detaljer, utan att allt är baserat på att åstadkomma en anläggning, som skall visa sig solid, tillfredsställande ur hygienisk synpunkt, lätt att hålla ren och för öfrigt medgifva att i alla de afseenden, som sanatorievården fordrar, på ett tillfredsställande och bekvämt sätt kunna sköta patienterna. Att man, såsom den senaste talaren

gjorde, kan ifrågasätta, att utskottet skulle kunnat gå i författning om att föreskrifva åtskilliga ändringar beträffande de uppgjorda ritningarna och byggnadsförslagen, det tror jag skulle vara att begära nästan väl mycket, ty det är icke så lätt att göra ändringar i en byggnadsplan, som är fullt färdig och utarbetad utan att därigenom åstadkomma skada i åtskilliga andra afseenden.

Ehuru jag väl knappast tror, att det afslagsyrkande, som den siste talaren gjorde, kommer att i kammaren leda till någon framgång för honom, anser jag mig likväl böra yrka på bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindgren: Det är en känd sak, att det bygges mycket dyrt här i landet, men det beror icke uteslutande på prisstegringar. Erfarenheten under de senare åren har visat oss någonting annat, som ofantligt fördyrar statens byggnader, och det är de be- drägerier, som begåtts vid deras uppförande, och det bör kunna förekommas, så att icke kostnaderna därigenom ökas så betydligt. Det har påvisats, att kontrollen varit alldeles otillfredsställande. Man har icke vetat, hvilka personer som varit ansvariga därför. Man har funnit, att staten fått betala för materialier, som aldrig kommit byggnaderna till godo, och aflöning till arbetare, som icke varit tillstädes. Sådana oegentligheter icke blott kosta penningar för staten, utan äro äfven i yttersta grad demoraliserande. Jag tycker därför, att det är anledning att vid alla anläggningar och byggnadsarbeten, som staten hädanefters har, se till, att man har fullt ärligt och pålitligt folk, och att kontrollen göres effektiv i hvarje afseende. Det är bra mycket bättre att betala en hederlig kontrollant ordentlig lön än att utsätta sig för det, som på senare tider i vårt land ägt rum i så stor utsträckning.

Herr von Möller: Jag vill icke taga på mitt ansvar att yrka afslag, ehuru jag nog skulle af vissa skäl ha lust att göra det, ty det är alldeles naturligt, att, om afgiften per säng blir så hög som den nu är, följderna bli den, att man fortfarande får mindre valuta. Det blir mycket färre sjuka, som komma i åtnjutande af denna sanatorievård.

Det nämndes af herr vice talmannen, att han i utskottet och i likhet med många andra här i kammaren många gånger klagat öfver och fäst regeringens uppmärksamhet vid, hur oerhördt dyrt man bygger här i landet, helst när staten är arbetsgifvare. Jag ber att, när det nu säges, att dessa 6,500 kronor per säng är det lägsta möjliga, som vederbörande hafva kunnat komma till »utan att dock någon lyx iakttages» — det är endast det allra nödvändigaste som därvidlag tagits i betraktande — få nämna, att enligt hvad jag nyss fick höra, lär Kopparbergs läns landsting hafva träffat entreprenadafstal om byggande af ett sanatorium för 67 patienter för icke fullt 2,500 kronor per säng, om jag uppfattade det rätt. Hal-

Om
anordnande af
sanatorievård
af vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

*Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)*

lands läns landsting, som skulle vilja bygga ett sanatorium för 80 sängar, har beräknat kostnaderna till 220,000 kronor, hvartill kommer utrustning för 25,000; det gör tillsammans 245,000 kronor eller omkring 3,000 kronor per säng. Nu kan man ju säga, att detta är kalkyler, som icke komma att i verkligheten motsvaras. Jag tror i alla fall, att vi böra göra landstingen den rättvisan, att de kalkylera i alla hänseenden mera noggrant, än hvad på andra håll göres.

En talare, som före mig hade ordet, påpekade en omständighet, och jag hade just, då jag gjorde mina anteckningar, tänkt säga, att det finnes ofantligt många faktorer, som spela in, när staten är arbetsgifvare. Vi behöfva icke taga exemplet längre ifrån än från den byggnad, hvori vi för närvarande befinna oss. Jag vill icke säga, att det beror på samma anledningar, att kostnaderna vid sanatoriebyggnaderna blifva så höga, men det är dock ett faktum, som förtjänar att allvarligt och noggrant undersökas, och just därför vore nog ett års uppskof nyttigt i denna riktning, men det vore naturligtvis till skada för de många sjuka, som ligga och vänta på att få komma in.

Jag har endast velat fästa uppmärksamheten vid skillnaden mellan kostnaderna för de två sanatorier, jag här omnämnt — 2,500 kronor och 3,000 kronor per säng — och kostnaden för det nu ifrågasatta med 6,500 kronor per säng. Hvad skälet är, att det blir så dyrt, vågar jag icke säga, men att det måste vara något fel, det är ju temligen tydligt, och felet ligger icke i de kalkyler, som uppgjorts af landstingen, utan snarare bör det sökas på annat håll.

Herr Sjöcrona: Med anledning af talarens på dalabänken jämförelse mellan statens funktionärer och enskilda arbetsgifvares funktionärer, ber jag att endast få erinra därom, att vid utfärdandet af 1901 års lag angående ersättning för olycksfall i arbete man ansett sig böra gå mycket varsamt tillväga och icke alltför hårdt betunga den enskilde arbetsgifvaren. Man skulle annars kunna äfventyra, att det blefve för honom för tungt, och att detta i sin mån kunde menligt inverka på de arbetande. För öfrigt har riks-försäkringsanstalten nu utarbetat ett förslag till revision af denna lag, och detta lagförslag är för närvarande under beredning. Enligt detta förslag skulle arbetsgifvarnes ersättningsskyldighet, i viss mån åtminstone, utvidgas.

Hvad angår den af vice talmannen uttalade tvekan i fråga om de värnpliktige anhåller jag få fästa uppmärksamheten därå, att det här icke är fråga om andra värnpliktige än sådana, för hvilka utbrottet af tuberkulos finnes stå i orsakssammanhang med deras militära tjänstgöring. Här har nyligen till kammarens ledamöter utdelats ett förslag af Kungl. Maj:t till förordning angående ersättning för olycksfall under militär tjänstgöring åt värnpliktige, vo-

lontärer vid hären samt flottans och kustartilleriets stammanskap. Enligt detta förslag kunna, i sådant fall jag nu nämnt, de värnpliktige erhålla ersättning för invaliditet, om sådan inträder, och sjukdomshjälp med 1 krona 50 öre om dagen, intill dess det antingen visar sig, att döden inträffat, eller invaliditet blifvit konstaterad. Om nu staten i stället bereder dessa värnpliktige, som lära blifva ett ringa antal, kostnadsfri sanatorievård, slipper staten ifrån att betala 1 krona 50 öre om dagen i sjukhjälp. Det är endast det jag har velat fästa uppmärksamheten på, och ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om
anordnande af
sanatorievård
åt vissa stats-
tjänare.
(Forts.)

Herr Afzelius: Då jag i egenskap af ledamot af öfverstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond deltagit i ärendets förberedande behandling, ber jag att få yttra ett par ord i anledning af hvad som här förekommit.

Hvad då först beträffar den anmärkningen, att det skulle ligga en orättvisa i det som här föreslagits, såsom den andre talaren framhöll, vill jag bemärka att, såsom den siste talaren utvecklade, de värnpliktige hafva rätt till sådan sjukvård, ehuru den nu gifves under annan form. På samma sätt förhåller det sig med de tre verk, om hvilka det här är fråga, posten, telegrafan och järnvägen. Det är sådana anstalter, där tjänstemännen hafva rätt till kostnadsfri sjukvård. Nu är det ifrågasatt såsom lämpligt, att denna kostnadsfria sjukvård skulle gifvas under form af sanatorievård. Således kan jag icke finna annat än att det bara är ett sätt att uppfylla *en plikt*, som åligger staten. Ingen har anledning att här tala om orättvisa. Denna sjukvård kunde naturligtvis tänkas anordnad på det sättet, att det upprättades särskilda sanatorier för lungsjuka af ifrågavarande kategori, och det har också varit ifrågasatt. Men det är ju ganska olämpligt att sammanföra under sådana förhållanden personer i denna särskilda ställning. Det skulle alldeles gifvet verka hindrande på sjukbehandlingen och kuren. Därför har man tänkt sig, att man i stället skulle fördela dem på flera särskilda sanatorier, och då erbjöd sig helt naturligt den tanken, att man skulle låta dem fördelas på de tre folksanatorier, som redan finnas. Men för att icke då tränga ut dem, som skola komma dit enligt stiftelsens mening, måste man ju anlägga ett nytt sanatorium, där man också anordnade en liknande fördelning, så att dessa 120 nya platser, som behöfdes, fördelades på fyra sanatorier. Däraf följer uppenbarligen, att detta nya sanatorium bör anläggas och vara beskaffadt så som de äldre sanatorierna äro. Om icke hela denna stiftelse skall förryckas, måste detta sanatorium ingå i ledet af de förutvarande och vara jämnställt med dessa. Om så icke vore, skulle för den andre talarens kritik i afseende på kostnadsberäkning och dylikt och äfven för herr von Möllers anmärkingar måhända finnas utrymme, men då man enligt min uppfattning är strängt bunden vid den plan, som är iakttagen vid

Om de andra sanatorierna, så vidt den har visat sig lämplig, kan kritiken mot förslaget i denna del endast rikta sig mot ett sanatorium enligt denna plan. Och det vågar jag påstå, att så noggrant som dessa beräkningar äro uppgjorda och granskade med ledning af och jämförelse med de andra sanatorierna, tror jag icke, att man här skall ha fog för påståendet, att kostnaderna äro för höga. Jag hoppas därför, att kammaren måtte bifalla denna framställning, som afser att afhjälpa ett så trängande behof.

Herr statsrådet grefve Hamilton: Jag skall endast be att få tillägga ett par ord.

Här har af flera talare framhållits skillnaden med afseende på kostnaderna, när det är fråga om byggande af ett sådant sanatorium som detta och när det är fråga om att bygga anstalter, sådana som landstingen planera. Det är ju en ganska stor skillnad, och jag törs icke yttra mig om huruvida det möjligen beror därpå, att öfverstyrelsen för sanatorierna uppställer för höga fordringar. Men det är en sak här, som bör vara ovedersäglig och som utan tvivel i hög grad inverkar på kostnaderna, och det är att de s. k. jubileumsfondssanatorierna äro afsedda utslutande för sjuka på tidigare stadium, hvilka anses kunna botas, under det att landstingens anstalter på samma gång äro asylor. Det är klart att, när man anlägger en anstalt af det senare slaget, man kan göra ofantligt mycket billigare och enklare anordningar, och att ett sanatorium för botbara måste vara mycket bättre utrustadt än de andra.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 125, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 36.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen samt två i ämnet väckta motioner.

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad proposition (n:r 43) af den 12 februari 1909 hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, *dels* att nya upplåtelser på grund af kungörelsen angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län den 27 maj 1904 icke vidare måtte äga rum, *dels* att å kronoparker och öfverloppsmarker inom Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län måtte på ansökan till mindre bemedlade eller obemedlade, som ägde god frejd och gjort sig kända för arbetsamhet och hederlig vandel samt ägde förutsättningar för drifvande af ett mindre jordbruk, af domänstyrelsen på arrende upplåtas sådana till odling och bebyggande tjänliga lägenheter, som där kunde vara att tillgå, allt under förutsättning antingen att sådant för skogens vård och bevakning funnes vara gagneligt eller att den jord, hvars upplåtande begärdes, vore belägen i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled och hinder från skogsvårdens synpunkt ej mötte;

dels att vid upplåtelse skulle lända till efterrättelse vissa i propositionen angifna föreskrifter.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom Riksdagen väckta, till utskottets förberedande behandling öfverlämnade motioner.

I den ena motionen, n:o 60 inom Första Kammaren, hade herr *H. Jublin Dannfelt* hemställt, att Riksdagen ville besluta följande ändringar i de i Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 43 föreslagna brstämmler angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen:

1) att odlingslägenheter må upplåtas endast i närheten af bygden eller på större, till ett flertal lägenheter tillräckliga odlings-

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.

(Forts.)

värda marker, hvilka, om större torrläggningssåtgärder äro erforderliga, böra i förväg på statens bekostnad förses med erforderliga hufvud- och afloppsdikey;

2) att såväl vid bestämmande af plats för lägenheten som vid uppgörande af ritningar till för densamma erforderliga byggnader af vederbörande länsstyrelse eller hushållningssällskaps förvaltningsutskott utsedd sakkunnig och med ortens förhållanden förtrogen person bör biträda;

3) att det kontanta understöd, som arrendatorn äger uppbära, må uppgå till det belopp, hvarmed de färdiga husens vid syn uppskattade värde öfverstiger värdet af det honom lämnade timret;

4) att rätt fastställes för domänstyrelsen att efter uppsägning återtaga upplåten lägenhet;

5) att lägenhetsinnehafvaren vid afträde af lägenheten må åtnjuta full ersättning för värdet af honom på densamma gjorda odlings- och förbättringsarbetet;

6) att ärende rörande sådan upplåtelse, hvarom här är fråga, må kunna afgöras af vederbörande revirförvaltare eller öfverjägmästare, utan att domänstyrelsen må behöfva besluta annat än i afseende på sådana bestämmelser, som böra hafva allmän giltighet i afseende på upplåtelseerna inom visst revir.

Vidare hade herr *J. Ström* i Transtrand m. fl. i motion n:o 201 inom Andra Kammaren hemställt om följande ändringar i eller tillägg till Kungl. Maj:ts proposition n:o 43, angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen:

1) att upplåtelser af sådana odlingslägenheter föregås af undersökning utaf landtbruksingenjör eller jordbrukskonsulent;

2) att det kapitalvärde, efter hvilket arrendatorn skall erlægga årlig afgäld för upplåten mark och rätt till nödigt byggnadsvirke, måtte få bestämmas till högst trehundrafemtio kronor samt årliga räntan å hela kapitalskulden till staten sättas lägre än 3,6 procent;

3) att, om arrendator till följd af sjukdom eller andra oförvållade omständigheter nödgas lämna lägenheten, han då måtte tillerkännas någon godtgörelse för sitt arbete, i den mån han till sådan ersättning kan anses berättigad.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt

»att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herrar Juhlin Dannfelts och Ströms m. fl. ifrågasvarande motioner, må besluta:

dels att nya upplåtelser på grund af kungörelsen angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län den 27 maj 1904 icke vidare må äga rum;

dels att å kronoparker och öfverloppsmarker inom Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må på ansökan till mindre bemedlade eller obemedlade, som äga god frejd och gjort sig kända för arbetsamhet och hederlig vandel samt äga förutsättningar för drivvande af ett mindre jordbruk, af domänstyrelsen på arrende upplåtas sådana till odling och bebyggande tjänliga lägenheter, som där kunna vara att tillgå, allt under förutsättning antingen att sådant för skogens vård och bevakning finnes vara gagneligt eller att den jord, hvars upplåtande begäres, är belägen i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled och hinder från skogsvårdens synpunkt ej möter;

dels att vid upplåtelserna följande skall lända till efterrättelse, nämligen:

att, innan jordområde upplåtes till odlingslägenhet, genom undersökning af i landtbruk kunnig person visshet skall inhämtas, att å området finnes tillräcklig för odling lämplig mark;

att till odlingslägenhet ej må läggas odlingsmark till större vidd, än att lägenheten i uppodladt skick kan brukas utan nämnvärdt anlåtande af legd arbetskraft;

att lägenhet ej må upplåtas till den, som redan äger fast egendom af den storlek att därå kan födas en familj, och att ej heller till samma sökande må upplåtas mera än en lägenhet;

att odlingslägenhet, som sålunda upplåtes, skall, utan kostnad för innehafvaren, noga beskrivas, å karta affattas och å marken utstakas;

att odlingslägenhet upplåtes på femtio år med innehafvaren förbehållen optionsrätt till förnyadt arrende vid arrendetidens slut;

att lägenhetsinnehafvaren eller hans dödsbo icke utan domänstyrelsens medgifvande må åt annan öfverlåta arrenderätten;

att lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att på sätt och inom tid, som domänstyrelsen i upplåtelsekontraktet äger föreskrifva, bebygga och uppodla lägenheten;

att lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att från och med sextonde besittningsåret för lägenheten erlægga en årlig afgift, som bestämmes vid upplåtelsen och sättes till 3,6 för hundra af dels det kapitalvärde lägenheten anses äga ouppodlad och obebyggd med den rätt till byggnadsvirke, hvarom nedan förmåles, dels den odlingshjälp, som på sätt nedan sägs till lägenhetsinnehafvaren kommer att utgå;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga från kronans mark erhålla

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.
(Forts.)

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.

(Forts.)

dels efter utsyning behöfligt virke till lägenhetens åbyggnader och nödiga hägnader samt gagnvirke till öfrigt husbehof dels ock efter anvisning erforderligt skogsfång till vedbrand, det senare dock företrädesvis af vindfälld eller torr skog eller sådan, som i anseende till sin beskaffenhet eljest bör för en god skogsvård afverkas;

att, därest under arrendetiden uppkommer behof af större eller flera åbyggnader än vid upplåtelsen föreskrifvits, domänstyrelsen skall äga medgifva att lägenhetsinnehafvaren jämväl för sådant ändamål erhåller nödigt virke från kronans mark; skolande i skriftligt tillägg till upplåtelsekontraktet föreskrifvas, huru den nya åbyggnaden skall vara beskaffad;

att lägenhetsinnehafvaren skall tillförbindas att, företrädesvis i brandstodsförening för länet eller orten, där sådan finnes, för kronans räkning ombesörja och utan afdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla, i behörig ordning uppskattade värde med rätt för domänstyrelsen att, där anledning därtill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, hvarför försäkring bör sökas, som om den anstalt, där försäkring må äga rum;

att om brandskada inträffar, lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att mot erhållande af brandskadeersättningen bota skadan utan rätt att af kronan erhålla fritt virke; skolande kronan äga uppbära brandskadeersättningen, hvilken tillhandahålles lägenhetsinnehafvaren i den mån för byggnaden erfordras;

att om byggnad annorledes skadas och lägenhetsinnehafvaren därtill är vållande, denne skall vara skyldig att bota skadan utan rätt att därtill af kronan erhålla nödigt virke;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga rätt att under arrendetiden å område af kronans mark, som för ändamålet anvisas, erhålla nödigt bete för å lägenheten vinterfödda häst- och nötkreatur; dock att, när domänstyrelsen så påyrkar, det anvisade området må kunna utbytas mot annat, samt att i hvarje fall från bete må undantagas mark, hvarå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som af betesrätten skulle lida märkligt intrång;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga rätt att af allmänna medel i odlingshjälp erhålla sjuhundra femtio kronor, hvaraf utbetalas tredjedelen, då lägenhetens uthusbyggnad är färdig och godkänd, tredjedelen, då manbyggnaden är färdig och godkänd, och tredjedelen, då minst en hektar åker är bruten och försvarligt häfdad som åker;

att lägenhetsinnehafvaren under femton år från upplåtelsen skall åtnjuta frihet från utlagor och onera för lägenheten;

att lägenhetsinnehafvaren vid afträdet skall lämna ifrån sig

lägenheten med åbyggnader och odlingar till föreskrifven omfattning i fullgodt stånd eller ersätta bristen sådan den vid afträdes-syn befinnes;

Om upplåtande af odlings-lägenheter & kronoparker och öfverlopps-marker i vissa län.
(Forts.)

att domänstyrelsen må äga att vid upplåtelsen föreskrifva de villkor, som utöfver hvad nu sagts samt hvad i allmänhet om arrende finnes i lag föreskrifvet, må kunna finnas erforderliga; samt

att innehafvare af skogstorp skall äga att efter frihetsårens utgång, därest han är berättigad till förnyad upplåtelse, erhålla torpet på arrende under femtio år samt i tillämpliga delar på de villkor, som föreskrifvits rörande ofvannämnda odlingslägenheter; skolande domänstyrelsen äga föreskrifva de jämkningar i upplåtelsevillkoren, som må finnas nödiga.»

Reservation hade afgifvits af herr *J. Ström*, som beträffande de för ifrågakvarande upplåtelse föreslagna bestämmelser ansett,

att tredje stycket å sidan 42 skulle hafva följande lydelse:

att lägenhetsinnehafvaren — — — utgå; dock får det kapitalvärde, efter hvilket arrendatorn skall erlägga årlig afgäld för upplåten mark och rätt till nödigt byggnadsvirke beräknas till högst trehundrafemtio kronor;

äfvensom att å sidan 43 efter sjätte stycket skulle införas en bestämmelse af följande lydelse:

att om arrendator till följd af sjukdom eller andra af honom själf ej förvällade omständigheter nödgas till staten återlämna lägenheten, han då måtte tillerkännas rätt till godtgörelse för sitt arbete, i den mån han till sådan ersättning kan anses berättigad.

Herr Berggren: Då jag har en i vissa fall afvikande mening från Kungl. Maj:ts proposition och det förslag, som af utskottet tillstyrkts, ber jag att få yttra några ord.

Utskottets uppfattning af den kungl. propositionen är, att den är endast en utveckling af skogstorparsinstitutionen, och jag håller den uppfattningen för riktig; men då utskottet vidare anser, att tillämpningen af detta förslag skulle vara en i rätt riktning gående utveckling af egnahemsfrågan, anser jag det icke vara fallet. Förslaget innebär, att domänstyrelsen skulle hafva hand om hela upplåtelsen. Jag anser detta icke vara lämpligt. Visserligen bör domänstyrelsen naturligtvis icke afhändas öfverinseendet öfver de stora markerna i fråga — kronoparkerna och öfverloppsmarkerna, men egnahemsfrågan är så viktig, att domänstyrelsen icke ensam mäktar behandla densamma. Jordbrukslägenhetskommittén af år 1891, som afgaf sitt utlåtande år 1892, förutsatte, att initiativet till upplåtelse skulle tagas af hushållningssällskapen, kommunerna eller

Om upplåtande
af odlings-
lägenheter å
kronoparker
och öfverlopps-
marker i vissa
län.
(Forts.)

landstingen, och att frågan skulle förberedas och upplåtelse stäl-
las under öfverinseende af en kommitté eller en styrelse, som jag
skulle vilja kalla en egnahemsstyrelse. Denna kommitté, ansåg,
att staten icke borde uppträda passivt i frågan, utan aktivt. Kungl.
Maj:ts anser i sitt nuvarande förslag, som tillstyrkts af utskottet,
att staten icke bör uppträda aktivt, utan passivt. Staten bör icke
på något sätt uppmuntra till sökande af egnahemslägenheter för
att sålunda icke gifva anledning till olägenheter och svikna för-
hoppningar, som däraf skulle kunna blifva en följd. Detta är ju
alldeles riktigt. Men att i rätt riktning bereda möjlighet till eгна-
hems upplåtelser i större utsträckning är väl ej detsamma, som
att locka folk in på tvifvelaktiga företag så länge det finns män-
niskor, som äro i behof af och längta efter ett eget hem. Denna
fråga är af så stor innebörd, att det icke är nog, att staten ställer
sig afvaktande, utan staten bör taga initiativ. Det gäller här vid-
der, som ligga onyttjade och värdelösa, af så ofantlig storlek, att
få torde hafva en aning därom. Jag vågar anslå dem till inemot
 $\frac{1}{4}$ af hela Sveriges område, och en stor del af dessa vidder och
kanske hälften af kronoparkerna äro icke lämpliga för skogsväxt,
kunna aldrig förvandlas till skogbärande mark, utan böra upplåtas
till användning på annat sätt. Kan det vara riktigt, att så stora
arealer få ligga obegagnade, då det finnes folk, som längta efter
den egna torfvan? Men man bör icke forcera, säger man. Det är
riktigt, men man har aldrig sett, att det går att forcera jordbru-
kets utveckling, och hur kraftigt man än söker medverka genom
upplåtande af mark, skulle det ändå visa sig gå ofantligt sakta,
ja, med snigelfart.

Domänstyrelsens ständigt framhållna åsikt om kronoparkernas
integritet kan jag därför icke gilla. Visserligen bör man icke
rycka in på kronoparkerna och inkräkta på den egentliga skogs-
marken, så att skogskapitalet minskas, men då, såsom jag anser,
hälften eller två tredjedelar af vidderna icke utgöres af skogsmark,
måste det beredas tillfälle att komma in på dessa delar för att till-
godogöra sig dem för upplåtelser till egna hem, då de därtill äro
lämpliga.

Det har, såsom jag nämnde, föreslagits, att domänstyrelsen
skulle handhafva denna fråga. Jag anser, såsom jag också nämnt,
domänstyrelsen icke vara lämplig härtill. Det blefve jägmästarna,
som skulle föreskrifva odlingssätt, dikning, byggnaders uppförande
och dylikt. Kan man verkligen fordra, att jägmästarna skola sitta
inne med de förutsättningar, som fordras härför? Visserligen har
i utskottets förslag inryckts en punkt, att sakkunnig person skulle
tillkallas för att afgifva yttrande, innan lägenheter upplåtas, men
jag anser icke detta vara nog; det bör icke vara *en* person, utan
en kommitté, som handhafver denna sak, så att de sökande hafva
stöd och ledning och kunna erhålla de råd och den uppmuntran,
som kräfves i hvarje fall. Det kan icke i allmänhet meddelas af

jägmästarna. Jag medgifver, att det finnes många, som äro dugliga härtill, men det stora flertalet torde icke vara det. Äfven om frågan skall hänskjutas till domänstyrelsen, är det icke möjligt att sitta här i Stockholm och bedöma de säregna förhållanden, som där uppe förefinnas.

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.

(Forts.)

Vidare skulle jag, mot de villkor, som blifvit föreslagna, vilja anmärka, att rätt till bete och husbehofsbränsle icke bör lämnas annat än mot ersättning och allra minst såsom ett statens åliggande onus för all framtid. Detta servitut på statens skogar blir, om egnahemsrörelsen utvecklas, af betydligt större obehag, än hvad utskottet och Kungl. Maj:t tänkt sig. Visserligen har jordbruksministern icke förbisett den frågan, utan tvärtom i motiven tydligt framhållit, att det kunde föranleda stora obehag, men det oaktadt afser förslaget att lämna rätt till mulbete och husbehofsbränsle. Hvarför jag anser detta olämpligt, är därför att det låter sig icke genomföras i de trakter, där förhållandet är sådant, att hälften och mera af all mark är sumpmarker, som möjligen kunna förvandlas till odlingslägenheter, och andra hälften skogsmark. Fränsedt andra omständigheter, skulle den närliggande skogsmarken så småningom blifva otillräcklig. Och att anvisa betesområden på längre afstånd torde för kreatursskötseln vara föga lämpligt. Betesfrågan bör dock kunna lösas på annat sätt. Redan nu börjar man äfven i Norrbotten stallforda kreaturen på sommaren. Man har på åtskilliga håll de högmjölkanande korna inne och man har dem inhägnade närmare gården. Detta kommer att utvecklas, och småningom blifva en nödvändighet, ty att släppa ut sina högmjölkanande kor på bete i skogen är att sina ut dem och att afhända sig den afkastning de böra lämna. Därför anser jag, att betesrätten såväl för kolonisternas egen som för statens skull icke bör komma i fråga.

Hvad beträffar rätten till husbehovsvirke, så är det samma förhållande. Där den verkliga skogsarealen är så liten i förhållande till de lägenheter, som komma att upplåtas, skulle det blifva ett ganska stort onus, om dessa kolonister skulle hafva rätt att taga nödigt bränsle och virke till allt hvad de behöfva. Denna fråga bör också kunna lösas på ett tidsenligt sätt. Riksdagen har sedan många år anvisat medel till undersökningar för torffrågens lösning — och på åtskilliga ställen i öfre Norrland har genom statens torfingenjörer blifvit ådagalagdt, att brännrotf där kan beredas. Vid upplåtelse af egna hem bör därför tillses, att erforderlig torftäkt till bränsle afsättes. Återstår husbehovsvirket till slöjd och reparationer m. m. Det är icke af större betydighet, än att egnahemsägaren kan betala den afgift som fordras härför. Naturligvis bör man från början icke vägra egnahemsägaren att från omgivande kronans marker till vedfång och annat erhålla skogsaffall och sådan skog, som ur skogsvårdens synpunkt bör utgallras och bortföras, men härför bör ersättning lämnas. Denna ersättning kan

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.
(Forts.)

sättas så lågt, att den icke har någon egentlig betydelse vare sig för den ena eller andra parten, men endast den omständigheten att den finnes gifver vid handen, att egnahemsägare icke ha rätt till skogsfångst, och det anser jag för staten vara af synnerlig vikt och betydelse.

Vidare är det föreslaget, att penningebidrag skall utlämnas under vissa villkor. Ja, pengar äro mycket bra, men det vore bättre, om staten ville lämna dessa penningar i form af anlagda nödiga utfartsvägar och nödiga större afloppsdiken. Det skulle vara af större nytta och betydelse för egnahemsfrågans lösning än att gifva några hundra kronor till byggnader. Hafva de fått lämpliga utfartsvägar genom dessa myrtrakter och nödiga afloppsdiken, fort kasta de upp nödiga hus och bostäder, om de erhålla fritt virke från kronans angränsande marker. Jag har här angifvit några riktlinjer, efter hvilka jag anser att egnahemsfrågans lösning på kronans marker bör gå. På det sätt Kungl. Maj:t har föreslagit och som statsutskottet i sitt utlåtande tillstyrkt anser jag däremot egna hemsfrågan icke kan gynnsamt utvecklas eller finna sin lösning. Kronoparkerna böra öppnas på helt annat sätt än hittills genom anläggning af vägar och upptagande af erforderliga större afloppsdiken. Vägarne böra dragas fram till lämpliga platser och till närmast förut befintliga kommunikationsleder. För att kunna utföras billigt böra de göras endast 3—4 m. breda och utan någon stark öfverbyggnad. Med sådana förberedelser är jag öfvertygad, att egnahemsfrågan skall så småningom kunna lösas och utveckla sig på ett för landet fördelaktigt sätt. Det går icke an att dröja länge härmed, att vara passiv; man måste vara aktiv och möta de sökande med förutsättningar för egnahemsfrågans lyckliga lösning. Jag gör icke något yrkande.

Herr Juhlin Dannfelt: Omdömena om upplåtelser å sådana lägenheter, som bruka betecknas med skogstorp, hafva utfallit högst divergerande. Å ena sidan har man sagt, att hela saken vore misslyckad, och å andra sidan hafva framställts vittnesbörd, att dessa upplåtelser till stor del varit mycket lyckade, och för den senare uppfattningens riktighet talar ju den omständigheten, att så stort antal sådana upplåtelser begärts och erhållits. Skiljaktigheten beror naturligtvis därpå, att åtskilliga af dem varit lyckade och andra misslyckade, och denna skillnad har orsakats där af, att upplåtelsen i senare fallet lämnats å mark, som legat långt från bygd och vägar samt å mark, som icke kunnat gifva sina innehafvare deras hufvudsakliga uppehälle genom jordbruk. Dessa upplåtelser hafva i regel misslyckats, under det sådana, där innehafvarne kunnat lefva på jordbruket, till stor del gått bra. En förändring till det bättre i detta afseende har skett, i det att skogsvårdsintresset vid dessa upplåtelser fått träda tillbaka. I sådant syfte borttogs år 1904 bestämmelsen, att skogstorpene skulle vara

skyldiga att göra arbete på kronoparkerna, hvarigenom egnahemsintresset har blifvit förhärskande, och ännu mera har det trädt i dagen uti den nu föreliggande kungliga propositionen. Emellertid anser jag icke, att den kungliga propositionen tillräckligt tillgodosett detta intresse, af hvilken anledning jag äfven tillåtit mig väcka motion om vissa förändringar i densamma.

Hvad jag föreslagit har nu af utskottet delvis bifallits, hvarför jag icke kan vara annat än tacksam, och jag är öfvertygad att äfven de, som saken ytterst gäller, innehafvarne af sådana lägenheter, också måste vara tacksamma därför, men jag tror, att utskottet kunnat gå en liten smula längre. Jag har i motionen ställt mig och vill fortfarande ställa mig på den ståndpunkten, att staten såsom upplåtare af jord icke bör lämna sämre villkor, än Kungl. Maj:t och Riksdag ålägga enskilde jordägare att lämna, då de upplåta jord. Därmed syftar jag på vissa bestämmelser, som ingä i den af Kungl. Maj:t föreslagna lagen rörande upplåtelse af jord, tillhörande bolag. I denna senare proposition föreslås, att vid en sådan upplåtelse skall arrendatorn hafva rättighet att mottaga gården fullständigt bebyggd, och likaså skall byggnadernas underhåll åligga jordägaren. Hvad föreslås återigen i afseende å dessa kronolägenheter? Jo, att kronan skall lämna virke, men lägenhetstagaren får bygga själf. Detsamma gäller i afseende å underhållet. Detta åligger lägenhetens innehafvare med rättighet för honom att därtill erhålla nödigt virke. Han skulle visserligen enligt denna kungl. proposition få det kontanta bidraget höjdt från 500 kronor till 750 kronor, men alldeles uppenbart är det för hvar och en, som något har reda på jordbruk, att icke uppför man byggnader, som äro nödvändiga för sådana här lägenheter, för 750 kronor utöfver virkets värde. Det är för öfrigt icke ens så mycket som kan beräknas för detta ändamål, ty lägenhetsinnehafvaren skall också med detta bidrag få ersättning för sitt odlingsarbete, och bidraget kallas därför odlingshjälp. Jag hade föreslagit, att staten skulle lämna ersättning, motsvarande det arbete och den kostnad, en lägenhetsinnehafvare nedlägger på byggnadernas uppförande. Detta har utskottet affärdat med, att det är opraktiskt, emedan det blefve besvärligt och mycket kostsamt att göra syn för att bestämma detta värde. Det förefaller mig egendomligt att man säger: »det är opraktiskt att bestämma byggnadsvärdet genom syn», då syn i alla fall skall ske; det skall ju vara afsyning å de färdiga byggnaderna. Då vore det icke så farligt att medtaga tvenne ojäfvige män, som kunde bestämma byggnadernas värde. Vidare anser jag, att staten bör gifva full ersättning i afseende på odlingsarbete. Om ett bolag i Norrland upplåter jord till en arrendator, skall det enligt den kungl. propositionen i detta ämne under vissa förutsättningar lämna ersättning för den odling, som arrendator gör. Staten skulle icke lämna ersättning annat än med den lilla del af dessa 750 kronor — en summa som ju är otillräcklig

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.

(Forts.)

Om upplåtande såsom byggnadsersättning — hvilken kan beräknas komma på odlingensarbetet.

Jag hade vidare i motionen tänkt mig saken så, att staten skulle, om det komme i fråga att åbon skulle afträda lägenheten till staten, betala igen de kostnader, åbon nedlagt på byggnader och på jordens odling utöfver värdet af det virke och den odlingshjälp han fått. Det vore icke så mycket som ett bolag vore skyldigt att lämna sin arrendator, men det vore alltid något. Jag hade äfven medtagit förslag om att rätt skulle bevaras för staten att återtaga en sådan lägenhet, som här är i fråga, och det af den anledning, att det mycket lätt kan hända, att på en kronopark det kan blifva lämpligt för skogsvården, att staten komme i besittning af en dylik lägenhet, eller att staten behöfde densamma för annat ändamål. Mot detta har utskottet anmärkt, att det är omöjligt, emedan det strider emot hvad som är stadgadt i gällande lag. Det visste äfven jag mycket väl, men antog, att det icke skulle vara omöjligt för Kungl. Maj:t och Riksdag att i vissa fall göra undantag från dessa allmänna bestämmelser.

Jag kan naturligtvis icke hafva förhoppning, att kammaren skulle i fullaste utsträckning ansluta sig till de yrkanden, jag gjort i motionen, men nu är det så, att den ersättning, hvartill dessa kronoarrendatorer blefve berättigade, i de flesta fall icke kan anses motsvara de kostnader och det arbete, de å lägenheten nedlagt, och i detta afseende kan jag såsom vittnen åberopa länsstyrelserna i de båda nordligaste länen. Landshöfdingen i Västerbotten har uttalat sig för att ersättningen höjes till 1,500 kronor, och landshöfdingeämbetet — icke landshöfdingen — i Norrbottens län har visserligen föreslagit samma summa, som nu Kungl. Maj:t, 750 kronor, men i sin skrifvelse har nämnda landshöfdingeämbete gjort det väsentliga tillägget, att därest en lägenhetsinnehafvare blir skyldig att afstå från jord, skall han få full ersättning för de kostnader och det arbete, han därå nedlagt, eller för den värdeökning, som lägenheten fått. Det är detta sista, jag skall få bedja att taga fasta på. Nu kan man säga: staten kommer aldrig att taga igen dylik jord, emedan på grund af optionsrätten en arrendator vid arrendetidens slut har rätt att taga igen arrendet, och rätt för honom äfven finnes att öfverlåta det till annan person och då betinga sig ersättning för detta sitt arbete, för dessa kostnader. Jag ber då få erinra om, att vid rätten till öfverlåtelse till annan person är fogadt ett villkor, nämligen, att denna andra person skall vara godkänd af domänstyrelsen, och detta naturligtvis på goda skäl. Däri ligger emellertid den möjligheten, att en lägenhetsinnehafvare icke får någon efterträdare, som domänstyrelsen godkänner. Det kan naturligtvis tänkas, att domänstyrelsen behöfver denna lägenhet och af sådan anledning vägrar att godkänna en föreslagen efterträdare. För sådana fall anser jag, att åt staten borde reserveras rätt att återtaga en lägenhet, men innehafvaren bör erhålla full

af odlings-
lägenheter å
kronoparker
och öfverlopps-
marker i vissa
län.
(Forts.)

ersättning efter syn på lägenheten för nedlagda kostnader utöfver erhållen odlingshjälp och timrets värde.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till sista punkten i herr Ströms reservation, nämligen att å sidan 43 efter sjätte stycket skulle införas en bestämmelse af följande lydelse:

»att om arrendator till följd af sjukdom eller andra af honom själf ej förvällade omständigheter nödgas till staten återlämna lägenheten, han då måtte tillerkännas rätt till godtgörelse för sitt arbete, i den mån han till sådan ersättning kan anses berättigad.»

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.
(Forts.)

Herr Barthelson: I föreliggande kungl. proposition och föreliggande motioner behandlas frågan om upplåtelse af odlingslägenheter på kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen, och då frågan om dylika upplåtelser för utvecklingen af en rationell skogsskötsel på dessa parker är af genomgripande betydelse, har jag ansett mig böra här framhålla en del synpunkter, som vid frågans behandling hittills icke kommit till det beaktande, som de enligt mitt förmenande förtjäna.

Jag vill då först erinra om det naturliga faktum, att ju mera vi utveckla vår skogshushållning, desto flera tillfällen till arbete gifves det, och desto flera arbetare behöfvas för denna utveckling. Men hvad som behöfves för skogshushållningens inledande på rationella banor är icke blott arbetare, det behöfves också dugliga, yrkesskickliga, fackutbildade arbetare. Jag vågar påstå, att erfarenheten på skogshushållningens område tydligen ådagalagt, att den bästa skogsskötseln, den största nettobehållningen af skogens skötsel först då erhålles, när skogsförvaltningen har till sin disposition yrkesutbildade arbetare, och hvad jag sagt, om denna behållning gäller icke blott skogshushållningens räntabilitet utan äfven denna hushållning, sedd från nationalekonomisk synpunkt. Med det sista tillägget har jag velat påpeka vikten af att, bland annat, allt virke från skogarna i gemen och speciellt från kronoparkerna tillgodogöres på sådant sätt, att det i största möjliga utsträckning kommer industrien och exporten tillgodo, så att det kan föra guld in i landet.

Huru skall då, frågar man, staten ställa sig för att få arbetare på dessa sina kronoparker? Den kan icke, liksom industrien, anlägga stora arbetaresamhällen, ty dels ligga de kronoparker, som här äro i fråga, i regel långt från alla kommunikationer, och dels förbjuder deras stora utsträckning anläggning af arbetarekolonier, ty arbetarne skulle då få så lång väg, kanske många mil att gå till sina arbetsplatser, att de knappt skulle hinna göra något arbete. Enligt mitt förmenande kan icke härför något lämpligare sätt utfinnas än att fortsätta på den väg, på hvilken staten i detta afseende redan inslagit, nämligen med anläggande af torp å våra kronoparker. Då man tänker på dessa skogsarbetare, måste man hafva för ögonen det aflägsna läget af kronoparkerna, hvarom jag

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverlopsmarker i vissa län.
(Forts.)

nämnt, och att häraf följer, att arbetaren måste till sin disposition hafva så mycket jord, att han därå kan föda ett par kor och i allmänhet få de nödvändigaste lifsförnödenheterna på platsen, liksom å andra sidan skogsskötseln kräver, att en del lägenheter tilltagas så stora, att därå kunna födas dragare för kronoparkens behof. Jag har härmed velat framhålla, att jordbruket och skogsbruket i detta fall böra gå hand i hand, samt att således icke, såsom herr Berggren framhållit, jordbruket helt och hållet skulle skiljas från skogsskötseln. Det synes mig förresten, som om det för lägenhetsinnehafvarne speciellt i Norrland, där de under vintern icke hafva något jordbruksarbete att utföra, åtminstone värdt att tala om, skulle vara idealet af arrenden, att de under vintern få så mycket arbete på kronoparken, som de kunna behöfva, under det att de sommartiden få sköta sitt jordbruk. Jag vill också på samma gång uttala, att jag för min del anser det oriktigt, att kronan afhänder sig äganderätten till dessa odlingslägenheter, ty om hon det gör, försvinner garantien för att på dessa kronoparker erhålla de personer, som man just behöfver för deras skötsel. Att denna anordning, såsom jag påstår, är idealet för en lägenhetsinnehafvare, det visar äfven erfarenheten, ty enligt min mångåriga erfarenhet såsom skogsman är det ytterst sällan en arrendator flyttat från ett skogstorp å en kronopark, och jag vill också påstå, gent emot hvad många sagt, att dessa skogstorp i Norrland till 99 % äro fullkomligt nöjda och belättna med sina nuvarande förhållanden. Det finnes endast missnöje, där agitation bedrifvits, och det är ju mycket lätt att åstadkomma missnöje på sådant sätt. Jag vill således uttala, att enligt min åsikt det är mycket bättre för kronan att låta sin jord brukas af burgna arrendatorer än att å parkerna hafva en massa egnahemsbesittare, hvilka måst skuldsätta sig öfver öronen för erhållandet af denna besittningsrätt.

Sedan jag uttalat dessa principer, ber jag få öfvergå till herr Juhlin Dannfelts motion, i fråga om hvilken jag har att göra några randanmärkningar för att rätta en del uppgifter, som på grund af motionärens obekantskap med förhållandena inom dessa aflägset liggande parker, icke äro fullt exakta. Såväl chefen för jordbruksdepartementet som Norrlandskommittén och statsutskottet hafva ansett, att de principer, jag nu framhållit, borde tillämpas. Men herr Juhlin Dannfelt säger bland annat: »Emellertid har i den nu föreslagna förordningen den gamla bestämmelsen att upplåtelse må ske, 'där sådant för skogens vård och bevakning finnes gagneligt', kommit att kvarstå om och blott som alternativ. Detta synes vara mindre lämpligt. Skogsvårdsintresset har, efter hvad det anses, skulden till att ett stort antal skogstorp kommit att förläggas till platser, där åbon icke kan hämta sitt uppehälle endast från torpets jord.» Till detta ber jag att få foga den upplysningen, att skogstorp äfven i odlade bygder ingenting bättre begära än att under vintern få arbete på kronoparkerna, och detta är äfven förhål-

landet med de själfägande bönder, som bo på samma trakt. Detta är också helt naturligt, då, såsom jag nyss nämnde, vintern varar sju å åtta månader.

Den ärade motionären omnämner vidare att det skulle vara fara »genom den enstaka belägenheten ute på skogen», för att lägenhetsinnehafvaren skulle kunna göra åverkan och »åtskilligt ohägn utan att kunna därom öfverbevisas». Härom vill jag blott säga, att på våra kronoparker numera bevakningen är fullt effektiv, så att, om åverkan skulle förekomma, sådant säkert blefve upptäckt, och att all lust i den vägen snart skulle komma att betagas vederbörande.

Motionären påstår vidare, att lägenhetsinnehafvarens besittningsrätt till torpet vore så osäker, att han måste vara ytterst försiktig för att ej få gå »som sparfven från axet». Ja, sanningen är, att enligt de upplysningar, jag inhämtat från vederbörligt håll, ingen torpare i Norrland måst gå från sitt torp på grund af hvad han företagit, äfven om detta varit något som stridt mot allmän lag eller inneburit underlåtenhet att ställa sig gifna föreskrifter till efterrättelse.

Detta i fråga om bebyggda eller odlade torp, där således liknelsen om att gå såsom sparfven från axet kan äga tillämpning. Beträffande åter sådana torp, som icke blifvit bebyggda, har det en och annan gång inträffat, att torparen blifvit skild från lägenheten, men där har han ju icke fått något ax, och således är i dessa fall liknelsen icke tillämplig.

Jag vill vidare påpeka, att om anmärkning mot en torpares sätt att sköta sig göres, så vidtages på denna grund alla möjliga undersökningsåtgärder, och utan full bevisning eller utan erkännande af torparen om riktigheten af det, som sålunda blifvit honom lagdt till last, vidtagas aldrig åtgärder mot honom.

Jag har icke något vidare att tillägga, utan ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Odelberg, Theodor: Egnahemsfrågan har, såsom herrarne veta, blifvit en modern sak, och det fordras, att de personer, som handhafva densamma, verkligen hafva kallt blod, för att de icke skola sväfva ut för mycket i rymden och komma med allt för mycket opraktiska förslag. Det var därför glädjande att höra den siste talaren, som här ville återföra de egnahemsförslag, som nu föreligga, åtminstone inom måttliga gränser och hänföra dem till de synpunkter, från hvilka saken bör ses, då fråga är om upplåtelse af lägenheter på ifrågavarande kronoområden. Man får därvid ej bortse från att staten måste för de stora uppoffringar från dess sida, som här ifrågasättas, äfven kunna påräkna arbete från lägenhetsarrendatorernas sida. Det är icke enligt min åsikt möjligt att skapa jordbruk på dessa kronoparker i Norrbottens och Västerbottens län, utan att de personer, som där slå sig ned, hafva

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.
(Forts.)

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län. att påräkna icke oväsentliga bidrag för sitt uppehälle af arbetet på kronoparkerna.

Vi se emellertid, att de båda första talarne hade alldeles olika åsikter härom samt om sättet, huru man bör gå till väga. Den förste talaren ansåg, att staten skulle gifva de blifvande jordbrukarne allt för mycket, om den gäfvde betesrätt och lämnade fri skogsfångst. Han trodde, att jordbrukarne i de nordliga länen numera skulle fodra sina kreatur inne under sommaren och icke vilja hafva betesrätt. De behöfde icke heller ved till bränsle, emedan de kunde taga upp torf och använda det till bränsle. Den andre talaren i ordningen ansåg däremot, att staten gör alltför ringa uppoffringar. Han ville, att staten skulle ställa sig lika med bolagen samt gifva arrendatorerna ersättning, då de lämna sina lägenheter o. s. v., och han slutade med att göra yrkande om, att staten skulle ersätta en arrendator för de kostnader han nedlagt på en lägenhet, om han blefve nödsakad att lämna den. Den förste talaren gick så långt, att han ville så godt som utesluta domänstyrelsen från bestämmanderätt angående upplåtelser å kronoparkerna. Sådana skulle göras af en särskild kommitté, en särskild nämnd. Jag undrar, om det kan vara lämpligt att den myndighet, som har skogsvården om hand, som har att vårda statens dyrbaraste skogar, nämligen i de sex nordligaste länen, skulle uteslutas från bestämmanderätten i fråga om, huru upplåtelser af lägenheter där skulle ske, och att denna sak skulle öfverlämnas till en kommitté i de olika länen eller häradena — jag vet icke, huru talaren hade tänkt sig denna sak. — Han ansåg icke jägmästarne fullt lämpliga att bedöma dessa frågor, men utskottet har också, i tanke på att en jägmästare möjligen icke vore fullkomligt jordbrukskunnig, föreslagit, att en i jordbruk erfaren person skulle biträda dem vid upplåtandet af dessa lägenheter.

I fråga om herr Dannfelts yrkande, att det skulle lämnas ersättning till en arrendator, som blefve nödsakad att lämna sin lägenhet, anser jag att detta vore väl mycket begärdt af staten. Jag vet icke heller, att bolagen iklädt sig en sådan skyldighet gentemot sina arrendatorer. Utskottet har visserligen tyckt att, ifall en arrendator skulle sjukna och på denna grund nödgas lämna lägenheten, skulle det vara hårdt för honom att icke få ersättning, men då utskottet icke ansett det görligt att åstadkomma några allmänna, för hvarje särskildt, möjligen inträffande sådant fall lämpade bestämmelser i ämnet, har utskottet icke funnit sig kunna förorda saken. Det är för öfrigt icke uteslutet för en arrendator att få ersättning, enär han har full rätt att öfverlämna sitt arrende till annan person. Det sades af den andre talaren i ordningen, att möjligen domänstyrelsen icke skulle komma att godkänna en sådan person, men jag vet icke, hvarför han förutsatte något sådant, ty om en arrendator lämnar sitt arrende och föreslår annan arrendator, tager jag för gifvet att, såvidt det icke

finnes alldeles fullgiltiga skäl för en vägran, domänstyrelsen komme att godkänna den föreslagna.

Jag för min del ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt.

Herr Berggren: Jag kan icke underlåta att med ett par ord besvara den siste och den näst föregående talaren.

Hvad först beträffar herr Barthelsons yttrande, framgår just däraf, att han har en sådan syn på tingen, som i allmänhet domänstyrelsen haft, den tränga syn, som aldrig vill medgifva upplåtande af de stora vidder, som finnas på kronoparkerna, för annat än skogsändamål. En sådan syn på tingen är alldeles oriktig. Man kommer ingen väg med egnahemsfrågan i dessa trakter, om det skall fortfa ra på det sättet.

Herr Barthelson framhöll, att dessa skogstorpäre böra hafva skogsarbete, och att egentligen inga andra än skogstorpäre skulle få anlägga nybyggen där. Inga kolonier! Utan det skulle endast vara ett så pass stort antal torpare, som kunde beredas tillräckligt arbete i skogen. Hvarför har då Kungl. Maj:t i förordningen af den 27 maj 1904 borttagit föreskriften, att skogstorpärne skulle vara skyldiga att efter tillsägelse af jägmästaren arbeta på skogen, om det är uteslutande för skogens skull de fått torpen upplåtna? Nej, denna föreskrift är borttagen, för att skogstorpärne skulle ha frihet att själfva välja arbete och tiden därför och få en friare ställning i förhållande till det allmänna. Således, den ståndpunkt, som herr Barthelson intagit, är ohållbar och gillas ej, häfdas ej af Kungl. Maj:t och domänstyrelsen.

Vidare framhöll herr Barthelson, att skogstorpärne äro nöjda. Ja, jag har talat med åtskilliga skogstorpäre, men någon stor förnöjelse har jag ej märkt.

Så talade herr Barthelson om, att det är omöjligt, att någon åverkan nu kan förekomma där uppe. Det är så bra tillsyn. Ja, jag vågar icke säga vare sig ja eller nej till den saken, men jag vet, att, ju mera folk man skulle få på dessa vidder, desto säkrare skulle bevakningen blifva. Lägenhetshafvarne skulle då bevaka hvarandra, och det skulle ej vara möjligt att göra åverkan, som ej komme i dagen förr eller senare.

Det skulle vidare, om vågar tillkomme på det sätt jag framkastat, vara möjligt för revirförvaltärne att öfverse och genomtränga sina revir. Tro herrärne i allmänhet, att revirförvaltärne känna sina skogar, som de borde göra? En ung man ströfvar vidt omkring, men det torde finnas åtskilliga äldre, som på flera är ej besökt en kronopark på 1—2 mils afstånd från bostaden, därför att det ej varit möjligt att komma dit annat än till fots. Nej, bygg vågar genom kronoparkerna, då skall såväl den verkliga skogsarealen kunna skötas rationellt som de icke till skogsbruk lämpliga markerna kunna blifva till nytta.

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.
(Forts.)

Om upplåtande
af odlings-
lägenheter å
kronoparker
och öfverläpps-
marker i vissa
län.
(Forts.)

Herr Odelberg framhöll i sin inledning, att det finnes de, som sväfva ut i rymden med sina förslag och visa hän på omöjligheter, åtgärder, som ej kunna realiseras, men kände sig tillfredsställd, att den näst föregående talaren däremot åter fört frågan inom rimliga gränser. Ja, det är just olyckan, att det är ingen, som egentligen tror på egnahemsfrågan. Huru många af herrarne är det, som tro på egnahemsfrågans lösning på sätt här är föreslaget? Det finns några i Andra Kammaren, men de äro också få, och bland dem åtskilliga fantaster, som tro, att hvad som helst går. Herrarne tro kanske, att jag är fantast, åtminstone tror herr Odelberg det, men jag hänger redan så långt ned i jorden, att jag visst icke svärfvar ut i rymden. Jag vet nogsam, hvilka svårigheter som stå i vägen, för att man skall kunna få frågan realiserad i rätt riktning.

Men jag vet ock, att det icke går att realisera denna stora och för hela vårt land så viktiga fråga med utfärdande af en skogstörpsinstitution som aldrig haft någon popularitet och som hvarken allmänheten eller egnahemssökande komma att få förtroende för. Det måste blifva en annan regim, och den måste gå ut på rent af ett slags ny afvittring inom kronoparkerna. Den mark inom kronoparkerna, som icke lämpar sig för skogsbörd, fränkiljes och upplåtes för annat ändamål. Ja, det låter hårdt. Mången skakar på hufvudet. Men äfven om det ej blir i mina eller i våra dagar, måste det gå därhän, att dessa marker blifva upplåtna, blifva tillgängliga. Det är icke endast tusentals, utan tio- och hundratusentals hektar, som ligga oanvända där uppe. Är det rätt af ett land, som säger sig vara ett fattigt land, att behandla stora vidder på det sättet? Det Amerika vi hafva där uppe kan vara svårödladt och svårskött, men i samma mån som industrien utvecklar sig där, i samma mån som, vi skola hoppas det, att järnverk komma till stånd där, i samma mån behöfver marken tagas i anspråk. Men för att den skall vara tillreds i tid, måste staten vidtaga förberedande åtgärder, så att folk kan slå sig ned där. Anläggande af nödiga transportvägar, upptagande af diken och sådant kan göras tio, femtio, ja, hundra år förut. Det är dit jag vill komma, att vi skola börja vidtaga förberedande åtgärder för den kolonisation, som ej kan undvaras, ej kan uteblifva, när industrien går framåt och bergshandteringen utvecklas där uppe. Om det anses som utopi hvad jag här yttrat, får jag säga, att det varit många åsikter, som först blifvit ansedda som utopier, men sedermera förverkligats; och jag hoppas, att detta, som här kallas utopi, en gång skall blifva verklighet.

Herr Kinberg: I anledning af den siste ärade talarens anförande ber jag att få gå tillbaka något i den här frågan för att påvisa, att det är två vägar, som staten har inslagit på för att tillgodose den s. k. egnahemsfrågan eller kolonisationen i Norrland.

Det är onekligen af vikt, att den jord, som duger till odling, afven blir tillgänglig för dem, som önska att odla, och då nu afvittringen i de norrländska länen mot slutet af 1880-talet var nära sin fullbordan, kunde nybyggesanläggningar ej vidare förekomma annat än på aflägsset belägna öfverloppsmarker, ofta fjällmarker. Man sökte då andra utvägar, och då kom man in på kronoparkerna.

Det tillsattes år 1891 en kommitté, som afgaf sitt utlåtande år 1892. Det är den kommittés utlåtande, som den siste talaren i sitt första anförande åberopat. Detta utlåtande gick ut på att så att säga kolonisera Norrland. Det skulle icke vara blott enstaka eller på afstånd från hvarandra belägna lägenheter, utan det borde vara kolonier. Det skulle vara flera i nära sammanhang, som skulle kunna stödja hvarandra i vildmarken. Ty här, mina herrar, är det fråga om öde kvadratmil. Nåväl, då måste man också för att få odlingsmark för en hel koloni gripa sig an med myrdikning. Sålunda föreslog kommittén, att på statens bekostnad skulle efter hand utdikas större myrmarker, lämpliga för ett antal kolonister. Detta förslag har resulterat i ett riksdagsbeslut om undersökningar och dessa hafva omfattat dels Koskivaarafältet — där det var meningen att med kostnad af mer än 300,000 kronor anlägga 107 kolonat, men sedan denna fråga gått fram och tillbaka, har Koskivaara slutligen ansetts icke ha förutsättningar att lämpa sig för ett första försök, och frågan därom torde således vara hvilande —, dels ock kolonatfältet vid Alträsk, hvilken senare kolonisationsfråga står på dagens föredragningslista och är för herrarna bekant.

Således, den ena utvägen är, att staten först skall torrlägga större myrtrakter, så att ett flertal kolonister kunna där börja att odla och idka jordbruk såsom hufvudnäring.

Den andra vägen åter, som man har slagit in på, utgår från 1891 års riksdagsbeslut och samma års kungl. bref, och den afser, jämte egnahemsfrågans främjande, en viktig skogsvårdsfråga, nämligen frågan att bereda arbetskraft för kronoparkernas vård. Det är den fråga, som herr Barthelson nyss behandlat. Det är de s. k. skogstorpen. Dessa torpupplåtelse hafva pågått sedan 1891 och finnas nu till ett antal af något mer än 800. År 1904 anställde domänstyrelsen en undersökning, huruvida utvecklingen hade gått i rätt riktning. Man kom då till det resultat, att dessa torpare under de första åren hade haft mycket svårt att reda sig, men sedan de öfverstått det första försöksstadiet, hade de kommit i ett bättre läge, och man hade alla utsikter till, att skogstorpen skulle motsvara därmed afsedda ändamål. Domänstyrelsen uttalade då till regeringen, att den icke kunnat komma till någon annan uppfattning, än att torpanläggningarna voro gagneliga för skogsvården, och att deras vidare utveckling var önskvärd. Ty med framsteg i skogshushållningen följde naturligtvis större behof af arbetskrafter. Detta är redan framhållet af nyssnämnda ärade talare, och jag behöfver således icke nu här närmare utveckla den frågan.

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.
(Forts.)

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län. Återstår således endast fråga om de villkor, hvarpå skogstorp upplåtas.

Jag nämnde, att, efter den undersökning, som domänstyrelsen gjorde år 1904, styrelsen gjorde en framställning till Kungl. Maj:t, som innehöll, jämte det uttalande, som jag nyss nämnde, äfven att skogstorparnes ställning borde göras inför den allmänna uppfattningen mera fri och mera tilltalande därigenom, att den personliga arbetsskyldigheten toges bort och blefve beroende på fritt af-tal. Men, mina herrar, däraf följer icke, att staten har så att säga afstått från sitt intresse att få tillräcklig arbetskraft för sin skogsvård. Ty att dessa skogstorpare icke kunde helt och hållet lefva på sina torp, det är ju alldeles solklart. Inom skogsbygderna måste till och med de själfägande bönderna hafva en arbetsförtjänst jämte inkomsten af sin jord. Hvarför skogstorparne fingo en friare ställning, var, att missbelåtenhet uttalats med den föreskrifna arbets-skyldigheten, såsom varande ett i vår tid olämpligt och onödigt tvång från statens sida. Den kunde också utan olägenhet bortfalla, ty det har visat sig, att torparnes intresse att få arbetsförtjänst på kronoparkerna icke minskats.

Att ej heller Kungl. Maj:ts förslag, såsom i motionen framställts, frångått det vigtiga statsintresset att genom torpare få arbetskraf-ter till vården om kronoparkerna, är af förslagets ordalydelse all-deles klart. Härutinnan hafva således de båda föregående talare, som kritiserat skogstopen, absolut icke rätt. Man kan icke fordra, att torparne utslutande skola lefva af sitt lilla jordbruk, utan de måste hafva biförtjänster. Och då dessa arbetsförtjänster skola vara nära hemmet och just på detta sätt kunna beredas dem inom kro-noparkerna, ligger det i sakens egen natur, att man genom dessa skogstorp främjar såväl skogsvården som egnehemsfrågan.

Det är dessa två olika vägar, man valt, för att göra odlings-lägenheter på kronoparkerna tillgängliga för befolkningen. De böra hållas isär och ej sammanblandas. Jag har velat erinra därom, då möjligen den siste ärade talarens anförande kan vara beroende på ett missförstånd. Hans förslag och vägar, ja, de leda enbart till Alträskkolonier. Frågan om Alträsk kommer såsom sagdt nu före, och då få herrarne ju tillfälle att se först och främst, hur där kom-mer att tillgå, och sedermera hvad det kommer att kosta. Det blefve ganska dyrbart, om, såsom den förste ärade talaren ville ha det, ett sådant förfaringssätt, som vid Alträsk är föreslaget, skulle tillämpas öfverallt vid alla de skogstorp, som kunna komma till stånd i de norrländska reviren. Ja, mina herrar, då skulle det blifva utgifter, hvilkas belopp måhända ej skulle stanna vid hundratusen-tals kronor. Detta vore icke rimligt, utan man måste låta dessa torp utan konstlade medel efter hand utveckla sig och taga denna fråga på det viset, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt.

Då icke något annat yrkande är gjordt på ändring af utskottets

förslag, än att grunderna i herr Ströms motion skulle tjäna till efterrättelse i fråga om ersättningen, och uttalandena i den riktningen redan blifvit af en föregående ärad talare bemötta, kan jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Om upplåtande af odlingslägenheter & kronoparker och efterlöpssmarker i vissa län.
(Forts.)

Herr statsrådet Nylander: Denna kungliga proposition är, såsom herrarne funnit, föranledd af den s. k. norrlandskommitténs betänkande af den 27 oktober 1904, hvori hemställts bland annat om åtgärders vidtagande för upptagande af odlingslägenheter på kronomarkerna i Norrland och Dalarne i och för befrämjande af jordbruket därstädes. Det förslag med ty åtföljande bestämmelser, som nu här föreligger, har blifvit noggrant granskadt och pröfvadt af en mängd myndigheter. Samtliga Konungens befallningshafvande i dessa sex län äfvensom kammarkollegium och domänstyrelsen hafva i ärendet afgifvit utförliga yttranden, statsutskottet har nu också i hufvudsak för sin del godkänt detsamma. Den lilla ändringen, som utskottet vidtagit, att nedsätta upplåtelsetidens längd från 75 år till 50 år, kan jag icke annat än godkänna, och detta desto mera som jag på sin tid inom statsutskottets inkomstafdelning biträdde ett sådant ändringsförslag.

Beträffande det förslag, som herr Juhlin Dannfelt nu framställt, eller om godtgörelse till arrendator för gjorda odlings- och nybyggnadsarbeten, kan ju detta hafva ett visst berättigande. Men dels tror jag, att det är ganska svårt att redan nu fastslå och uppgöra några bestämmelser för en sådan ersättning, dels blir ju en viss godtgörelse lämnad genom de 15 frihetsår, som dessa arrendatorer skola få åtnjuta, när de tillträda sina lägenheter, dels är jag ock förvissad därom, att staten ingalunda skall underlåta att i hvarje särskildt fall, då framställning därom göres, pröfva och undersöka, om och på hvad sätt lämplig ersättning skall i sådant fall kunna lämnas en innehafvare, som nödgas att, i förtid kanske, afstå från sin lägenhet. Någon tids erfarenhet synes mig ock vara behöflig, innan man fastslår bestämmelser i berörda hänseende.

Önskligt vore nu emellertid, att kammaren välvilligt ville antaga det förslag till upplåtande af odlingslägenheter, som nu här föreligger, ty därigenom tror jag, att man kan i någon mån komma in på en af de vägar, som möjligen kunna leda till det länge eftersträfvade målet i afseende på Norrlands kolonisering.

Herr Barthelson: Herr Berggren har i sitt senare anförande påstått, att jag är emot upplåtande af jord å kronoparkerna för kolonisering. Nej, om man låter detta vara detta, vägar jag påstå, att jag icke yttrat det. Jag har nämligen endast framhållit, att kronan icke kan i likhet med industrien anlägga arbetarekolonier för skogsarbetet. Frågan om upplåtande af stora arealer till jordbruk eller för industri från våra kronoparker är en särskild fråga,

Om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i vissa län.
(Forts.)

som jag icke ansett mig nu böra beröra, då det föreligger en särskild kungl. proposition om den saken.

Herr Berggren har vidare påpekat behofvet af vägars anläggning på våra kronoparker. Häri instämmer jag till fullo med honom, dock endast under den förutsättningen, att detta sker på ett för våra kronoparker ekonomiskt sätt.

Medan jag har ordet, vill jag tillika säga, att jag fullkomligt instämmer i hvad herr Berggren i sitt första yttrande anförde rörande nybyggares rätt till bete och husbehovsvirke.

Herr Juhlin Dannfelt: Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, för att han behagat säga, att det nog finnes fog för det yrkande jag tillåtit mig göra, och vidare också för hvad han sade därom, att Kungl. Maj:t skulle i förekommande fall se till, att ersättning lämnades lägenhetshafvare, då sådan vore befogad. Men tyvärr kunna vi icke hafva visshet, att nuvarande chefen för jordbruksdepartementet kommer att sitta kvar vid sitt ämbete för all framtid, och jag tror därför, att lägenhetshafvarne skulle vara tryggare, om denna rätt fastsloges genom ett Riksdagens beslut.

Jag ber vidare att få göra en anmärkning mot herr Barthelson. Han menade, att mitt yrkande icke vore välgrundadt och sökte gifva det ett riktigt grundskott, då han sade, att det vittnade om bristande kännedom angående förhållandena i de bygder det gällde. Denna anmärkning kan ju synas hafva mycket berättigande, då jag är bosatt här nere, långt från de bygder saken gäller, men jag har under resor i dessa bygder och sammanträden med befolkningen inhämtat erfarenhet, och jag står på fastare mark, än herr Barthelson behagade antyda, i det att jag grundat min framställning på de yttranden, som afgifvits af länsstyrelserna i de två nordligaste länen, med afseende å skogstorparnes behof af förbättrade villkor. Det är ej så, att ställningen ej är så fördelaktig för dem, som herr Barthelson sagt, ty landshöfdingämbetet i Norrbottens län säger: »De svårigheter af ekonomisk art, hvilka i den underdåniga petitionen framhållits och äfven af öfverjägmästarne Nils Sjöberg och H. v. Rosenberg i deras underdåniga utlåtanden i hög grad vitsordats, förtjäna utan tvifvel att vinna nådigt beaktande. Eders Kungl. Maj:t:s befallningshafvande håller likväl före, att dessa vanskligheter ingalunda äro hufvudsaken uti den föreliggande framställningen. Däremot ligger det, med nuvarande bestämmelser i ämnet, i sakens natur — att skogstorparne stå i ett nästan absolut beroende af vederbörande jägmästares och kronojägares goda vilja — ett beroende, som kan bli ödesdigert, ifall någon af dessa skulle vara oförståndig eller mindre samvetsgrann. Detta skogstorparnes beroende och den däraf framkallade ovissheten i deras rättsliga ställning finner Eders Kungl. Maj:t:s befallningshafvande rent sakligt sedt vara den egentliga kärn-

punkten i underdåniga petitionen.» Ungefär liknande ordalag be- *Om upplåtande*
gagnar också landshöfdingämbetet i Västerbottens län i sitt ytt- *af odlings-*
rande. *lägenheter å*

Jag får erkänna, att det är ett ord i min motion, som kunde *kronoparker*
gifva herr Barthelson anledning att säga, att jag vill, att skogs- *och öfverlopps-*
torparne icke skola hämta inkomst från skogsarbete. Jag har *marker i vissa*
sagt, att de böra välja sådana lägenheter, där de kunde hämta sin *län.*
fulla bärgning från jordbruket. Det ber jag att få taga tillbaka. *(Forts.)*
Jag är ej så okunnig om norrländska förhållanden, att jag tror,
att lägenhetshafvarne i allmänhet kunna reda sig med hvad de
hämta från sitt jordbruk.

Till slut vill jag blott framhålla, att om mitt yttrande visat
okunnighet om förhållandena, är jag i godt sällskap, ty då har
jag länsstyrelserna i de två nordligaste länen också stämplade så-
som okunniga.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen,
som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar,
att under öfverläggningen yrkats, dels att hvad utskottet i före-
varande utlåtande hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Juhlin*
Dannfelt, att utskottets hemställan skulle bifallas med tillägg af
sista stycket i den af herr Ström m. fl. vid utlåtandet fogade re-
servation.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och för-
klarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med
öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 28 och 30
nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 127, i anledning af Kungl.
Maj:ts proposition angående upplåtande af nybyggeslägenheter å
vissa delar af Alträsk och Svanå kronoparker samt f. d. Selets
stockfångstskog samt en i ämnet väckt motion, biföll kammaren
hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande stats-
utskottets den 28 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o
128, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för
Kungl. Maj:t att för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjän-
lig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i
Norrland och Dalarne disponera köpeskillingarna för vissa krono-
egendomar samt en väckt motion om anslag till inköp af skog-
bärande eller till skogsbörd duglig mark.

Om disposition
af köpeskillin-
gar för vissa
kronoegendo-
mar till inköp
af skogsmark.
(Forts.)

Punkten a).

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts den 5 mars 1909 i ämnet aflåtna proposition, n:o 92, måtte medgifva, att köpeskillingarna ej mindre för de kronoegendomar samt till inköpta skogsegendomar hörande områden, rörande hvilkas försäljning beslut jämlikt kungl. brefven den 18 maj 1888, den 29 maj 1891 och den 23 maj 1902 af Kungl. Maj:t fattas under tiden från och med 1910 års början till och med utgången af år 1912, än äfven för sådana områden och lägenheter, till hvilkas försäljning från de under domänstyrelsens förvaltning ställda, staten tillhöriga skogsegendomar eller utarrenderade jordbruksegendomar Riksdagen under sistnämnda tid på därom särskildt gjorda framställningar må lämna tillstånd, finge af Kungl. Maj:t disponeras för inköp af skogbärande eller till skogsbröd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarne och följaktligen på Kungl. Maj:ts rekvisition från riksgäldskontoret utbetalas.

Herr Pettersson, Fredrik: Det är ju mera ovanligt, att denna hvart tredje år återkommande kungl. proposition gifver anledning till någon diskussion. Då jag begärt ordet för att framställa några önskemål från det läns sida jag representerar, får jag säga, att jag gör det med en viss tvekan och endast efter det jag tvenne gånger försökt göra mina önskemål gällande i det ämbetsverk, hvarunder skogarna lyda. Jag har också i Konungens befallningshafvandes berättelse betonat behovet af bättre skogsvård, men Konungens befallningshafvandes berättelser har jag ju sällan sett föranleda till något positivt resultat.

Jag har emellertid icke begärt ordet för att beträffande den ekonomiska sidan af gjorda statsinköp framställa något klander mot ämbetsverket, utan för att betona en annan synpunkt än den rent ekonomiska, som för ämbetsverket äfven borde tagas hänsyn till vid inköp af skogsmark. Jag är nämligen fullt säker på, att de inköp, som skett, i allmänhet varit mycket fördelaktiga i ekonomiskt afseende. Men det finnes som sagdt en annan synpunkt, som omnämnts i Kungl. Maj:ts proposition och hvilken tydligen varit medverkande till såväl 1874 års riksdagsbeslut som sedermera, då det gällt att skaffa medel till skogsinköp. Det är, att man skulle skaffa *öfver hela landet fördelade skogsområden* för att därigenom bättre tillgodose syftemålet: ett uthålligt skogsbruk. Nu vet jag mycket väl, att man icke kan tänka sig, att alla län skulle blifva likställda i detta afseende, men ett något bättre beaktande af detta syftemål särskildt för de län, hvilka lämpa sig för skogsbruk, hade varit önskligt vid de skedda inköpen. Då man besinnar, att de enda medel vi hittills ägt för att förvärfva skogsmark med undantag af de få år 1899—1901, då staten gaf extra anslag för ända-

målet, hafva varit de inflytande köpeskillingarna för mindre kronoegendomar, måste man med vemod so, huru denna tillgång minskas. Men häraf blir följd, att skogsinköpen måste ta slut, för så vidt ej Riksdagen, om den finner sig böra gå in därpå, bifaller hvad herr Lindhagen yrkat i sin motion och för ändamålet beträder lånevägen. Men detta skulle då ske i strid med Kungl. Maj:ts uppfattning i årets proposition och på sidan af domänstyrelsens mening i samma yttrande. Om jag då ser efter, hur det ställer sig i afseende å försålda boställshemman inom Jönköpings län, finner jag först och främst, att under perioden 1875—1892 inköptes skogsbärande marker för 639,000 kronor i rundt tal, under det att uti angränsande och andra län i Sverige inköptes för 2 å 3 gånger så mycket, och under de 9 sista åren, d. v. s. från och med 1900 till och med 1908, hafva inom länet sålts kronoegendomar för ungefärligen 320,000 kronor i rundt tal, under det att skogsmarker samtidigt inköpts för endast 73,000 kronor. De tillgångar vi hafva i form af våra kronodomäner taga snart slut där nere och länets behof af statsinköp af skogsmarker har icke blifvit till den grad beaktadt, som önskligt varit och som på öfriga likställda orter ägt rum. Nu se vi här af den kungl. propositionen, att af de marker, som äro utbudna till salu och hvilka uppgå till sammanlagdt mer än 24,000 hektar, komma på Jönköpings län allenast 60 hektar. Men denna låga siffra får icke tydas så, att det icke där finnes tillgång till marker af beskaffenhet att böra af kronan inköpas, utan detta bevisar endast, att hela skogsfrågan, frågan om inköp af skogsbärande marker, kommit på en död punkt.

Då jag kom ned till länet, frågade jag jägmästare, om de icke hade att föreslå några för ändamålet lämpliga skogsinköp, men antog på samma gång, att frånvaron af skogsinköp berodde på att de marker, som möjligen kunde ifrågakomma, hade ett isoleradt läge, som skulle kräfva särskild bevakning och extra kostnader, kanske inrättande af nya revir. Men de svar jag fick blefvo talande bevis på motsatsen, och jag kan icke underlåta att här taga fram ett exempel.

Det fanns nämligen ett område på 6 å 700 tunnland och beläget så nära intill en kronopark, att det var särskildt lämpadt att komma under samma förvaltning som denna samt gränsande intill ett boställe, hvars skog är ställd under skogsstatens förvaltningar. Jägmästaren tillstyrkte på det lifligaste inköp, därvid framhållande skogsmarkens utomordentliga växtlighet, väl bekant vida ikring; öfverjägmästaren tillstyrkte likaledes detta område till inköp. Men från domänstyrelsen erhöles kort och godt det besked, att styrelsen lämnade framställningen utan afseende, och detta utan någon som helst motivering. Ett sådant tillvägagångsätt måste ju vara ägnadt att hos skogstjänstemännen sätta ned intresset att göra sig besvär med att undersöka och förskaffa anbud å sådana salubjudna marker som den, hvarom här är fråga.

Om disposition af köpeskillingar för vissa kronoegendomar till inköp af skogsmark.
(Forts.)

Om disposition
af köpeskillin-
gar för vissa
kronoegendom-
mar till inköp
af skogsmark.
(Forts.)

Jag har ansett mig böra påpeka detta, då jag nu fått tillfälle därtill, och jag får säga, att jag gör det, därför att utaf länen i södra Sverige finnes väl knappast något, som i högre grad än Jönköpings län ägnar sig för skogskultur. Af länets hela ägovidd upptages 47 % eller nära hälften utaf skogsmark, men när man reser där nere i länet, så ser man öfverallt, huru yxan gått fram. Och för att åt vår industri bevara för densamma erforderliga skogstillgångar, måste vi hafva tillgång till skogsreserver, d. v. s. skogsförvaltningen måste bemöda sig där nere som på andra håll i vårt land att skaffa och förmera sådana skogsreserver.

Det är detta jag velat framhålla, då det nu gäller att medgifva Kungl. Maj:t rätt för 3 år att använda inflytande köpeskillingar till inköp af skogbärande marker.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Den ärade representanten för Jönköpings län har talat varmt och vackert till förmån för inköp af skogbärande marker inom hans län, och det kan ju icke förnekas, att han gifvit oss talande siffror, siffror som bevisa, att mycket litet inköpts inom Jönköpings län under de senare åren af kronoparker, under det att samtidigt mycket stora försäljningar ägt rum. Han har tagit fram ett exempel, som synes visa, att skogstjänstemännen inom länet varit intresserade för att skaffa marker till inköp, men att deras framställningar icke vunnit gehör hos domänstyrelsen. Jag känner nu icke till det fall han nämnde, men jag föreställer mig, att domänstyrelsen haft sina skäl, hvilka man dock icke kunnat se af handlingarna, och jag tänker mig, att det skäl, som hufvudsakligen hos styrelsen talat emot de föreslagna inköpen, varit, att medel för ändamålet icke varit tillgängliga. Vid en blick på sid. 15 uti det föreliggande betänkandet finner man, att år 1908 köptes för kronans medel skogsmarker för 772,282 kronor och samma år hade man i domänstyrelsen tagit emot anbud på inköp af sådana marker för icke mindre än 3,380,600 kronor. Nu kan det ju mycket väl hända, att dessa 772,000 kronor varit konsumerade och inga andra penningar funnits disponibla, vid hvilket förhållande styrelsen väl nödgades stryka en massa anbud, som annars kunnat vara mycket fördelaktiga; här är det ju blott $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{5}$, som man kunnat köpa eller haft pengar till, och jag förmodar, att detta varit domänstyrelsens afgörande skäl.

Jag har naturligtvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Odelberg, Theodor: Det vore ju högst önskvärdt, om Kungl. Maj:t kunde gå till väga på sådant sätt, att skogsinköpen blefve lika fördelade inom de olika länen, så att ej det ena länet blefve tillgodosedt på det andras bekostnad, såsom t. ex. förhållandet nu synes vara inom Jönköpings län, hvarest inköpen

varit obetydliga i jämförelse med det angränsande Östergötlands län, där under de senaste åren inköpts betydliga arealer. Men icke kan väl staten gå till väga på sådant sätt, att staten erbjuder sig att köpa. Staten måste pröfva gjorda anbud, och om man inom Jönköpings län håller sina skogar för högt i pris, måste staten vända sig till sådana län, där inköp kan ske till billigare pris.

Om disposition af köpeskillingar för vissa kronoegendomar till inköp af skogsmark. (Forts.)

Hvad nu beträffar det exempel, som anfördes af landshöfding Pettersson, att domänstyrelsen lämnat utan afseende förslag från jägmästare att inom Jönköpings län inköpa skog, så har nog detta berott på, att, sedan handlingarna kommit in till styrelsen och där blifvit granskade med hänsyn till skogarnas beskaffenhet och de begärda prisen, man funnit, att det icke lönade mödan att anställa undersökningar af de ifrågavarande skogsmarkerna. Ty man vet, att undersökningar af till inköp föreslagna skogsmarker gå till icke ringa belopp, hvilka äro så godt som bortkastade, om ej köp kommer till stånd.

Ähuru det således, som sagdt, kunde vara mycket önskligt, om dessa skogsinköp kunde ske mera likformigt inom de olika länen, tror jag dock, att det klagomål, som landshöfding Pettersson framställde, varit delvis rätt omotiveradt.

Jag ber emellertid att få yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragen punkt hemställt.

Punkten b).

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förenämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *C. Lindhagen* väckt motion (n:o 119), däri hemställts, att Riksdagen ville för inköp af skogbärande eller till skogsbörd duglig mark anvisa dels på ordinarie stat 500,000 kronor och dels af lånemedel 2,500,000 kronor.

Ifrågasatt anslag till inköp af skogsmark.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda grunder hemställt, att Riksdagen i anledning af herr Lindhagens berörda motion måtte för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark för år 1910 anvisa ett belopp af 1,000,000 kronor att utgå från riksgäldskontoret.

Vid föreliggande punkt hade reservation afgifvits af friherre *J. F. Gripenstedt*, hvilken likväl ej däri framlagt sin mening.

Friherre Gripenstedt: Mången gång kan jag inom utskottet hafva en från majoriteten afvikande mening utan att reservera mig, men när det förekommer en fråga af den vikt som den nu föreliggande, anser jag det vara min skyldighet att uttala min

Ifrågasatt an åsikt, äfven om jag icke har stora utsikter att kunna göra min
slag till inköp mening gällande.

af skogsmark.
(Forts.)

Det är nu fråga om att man för att få medel till inköp för statens räkning af enskildes skogar skulle slå in på en ny väg, nämligen lånevägen. Förut hafva medlen för detta ändamål tagits af köpeskillingarna för försålda smärre kronohemman, och mot detta har jag naturligtvis icke det allra ringaste att invända. Jag har tvärtom varit med om att tillstyrka första punkten i utskotts-betänkandet, och jag anser det vara alldeles riktigt, att staten utvidgar sina skogar, då penningar därtill finnas och det kan ske på fördelaktigt sätt. Det blifver ju då endast ett utbyte af jordegendom mot skogsegendom, ett utbyte, som jag anser lämpligt såväl ur statsfinansiell som äfven ur allmän skogsvårdssynpunkt. Jag vill dock nu inom parentes säga, att jag tror, att det icke endast är staten eller kronan, som vårdar sina skogar väl; statens skogsskötsel är icke så höjd öfver all kritik, att icke många enskilda skogar kunna få anses vara fullt ut så väl skötta som statens. Emellertid anser jag, som sagdt, det vara fördelaktigt, om statens skogar ytterligare utvidgas, och som skäl därför har det ju äfven anförts, att de lämna kronan en god inkomst. Ja, detta är ju möjligt och skogsmedlen äro ju ganska betydliga. Jag tror dock, att den hufvudsakligaste delen af dessa skogsmedel härflyta från de gamla kronoparkerna och besparingsskogarna. Huruvida de nya inköpen af kronoparker lämna så hög ränta, vet jag icke, och jag betviflar, att så varit förhållandet, om de också lämnat någon större behållning, än hvad som är fallet med de utarrenderade kronoegendomarna. Dessa uppgå ännu i rundt tal till omkring 2,000 stycken med ett sammanlagdt taxeringsvärde af ungefär 60 millioner kronor. Förvaltningen af dessa domäner är en ganska tung apparat, och med de afbränningar, som här förekomma, blifver nettobehållningen icke mera än 1,600,000 å 1,700,000 kronor, och går behållningen alltså icke upp till 3 procent. Då nu saluvärdet på dessa egendomar i flesta fall är högst väsentligt högre än taxeringsvärdet, förefaller det ju, som det för staten låge nära till hands att gå än vidare på den väg man förut vandrat, d. v. s. sälja jordegendomarna och köpa in skogsmarker, och det tror jag också vore fullt riktigt. Det är visserligen sant, att man icke i år kan fatta beslut om utsträckning af de villkor för försäljningar, Kungl. Maj:t begärt och som hittills varit gällande, men man kan dock ett annat år komma igen med en sådan framställning och därigenom erhålla behöfliga medel.

Att däremot slå in på lånevägen, som motionären föreslår, anser jag man bör undvika, och jag vet icke, hvarför man skulle vidtaga en sådan åtgärd. Utskottet säger visserligen, att tiden skulle vara särskildt gynnsam för skogsinköp, samt att enskilda markägare i stor utsträckning syntes hågade att sälja mark till kronan, men jag antager, att dessa förhållanden komma att fort-

fara, så att man icke behöfver göra sig någon större brådska. Man befarar måhända, att skogsvärdet skall stiga, och det är ju möjligt, men för min del tror jag, att riuga anledning förefinnes att antaga, att priserna å skogar komma att under den närmaste tiden i någon nämnvärd mån stiga, och i alla händelser torde det nog komma att blifva fullt tillräcklig tillgång på utbudna skogsmarker, därom är jag fullt förvissad. Huruvida de nu utbudna skogshemmanen äro för ändamålet särskildt lämpade, är jag icke i tillfälle att kunna bedöma, då man i statsutskottet icke haft eller fått mottaga uppgifter på hvad det är för egendomar, deras arealer o. dyl. Nog förstår jag, att man får behandla sådana saker med en viss diskretion, men några hemliga papper, såsom då det gäller försvarsmateriel m. m., kan jag icke inse att det här behöfver vara. Jag tror för min del, att det kommer att blifva fullt lika fördelaktiga anbud framdeles, och att staten icke kan reflektera på inköp af alla marker, som stå till buds. Detta vore ju heller icke möjligt. Dessutom tror jag, att, om staten nu visar en alltför stor ifver att köpa genom att låna pengar till detta ändamål, prisen snarare komma att stiga för staten, och detta vill man väl icke åstadkomma.

Men det tillkommer ett ytterligare skäl, som här gör mig ganska betänksam. Det första steget är inledningen, och om vi börjat låna för detta ändamål, komma vi nog att därmed fortsätta. Penningar behöfva vi låna för andra ändamål, som äro mera angelägena än detta och för hvilka inga andra medel finnas tillgängliga, men att här slå in på lånevägen anser jag vara betänkligt.

Nu grundar sig utskottets förslag på en motion af herr Lindhagen, som föreslagit dels att upptaga 500,000 kronor om året på ordinarie anslag för inköp af skogbärande mark och dels att upplåna 2,500,000 kronor för samma ändamål. Utskottet har ganska betydligt modifierat hans hemställan och föreslagit att upplåna endast ett belopp af en million kronor. Men jag anser redan detta vara för mycket. Utskottet säger i sin motivering, att utskottet anser, att budgeten vid årets statsreglering är förut så ansträngd, att den ej bör ytterligare betungas med anslag utaf ifrågavarande art. Ja, däri gifver jag utskottet rätt, men jag anser, att utskottet handlat konsekventare, därest utskottet vid sådant förhållande icke ons tillstyrkt anlåtande af lånevägen i fråga om de nu föreslagna en million kronor.

Jag kan för min del icke vara med om momentet b) och anhåller därför att få yrka afslag på utskottets hemställan under detta moment.

Grefve Klingspor: Den föregående ärade talaren sade, att vi igenom detta utskottets förslag skulle slå in på en ny väg, nämligen lånevägen. Jag medgifver gärna, att vi förut ej lånat pengar för det ändamål, hvarom nu är fråga, men annars ha vi ju

Ifrågasatt anslag till inköp af skogsmark
(Forts.)

*Ifrågasatt an-
slag till inköp
af skogsmark.
(Forts.)*

anlitat lånevägen. Riksdagen har ju skaffat penningar till diverse ändamål dels genom att upptaga dem på budgeten och dels genom att anvisa dem på riksgäldskontoret, det vill säga på lånevägen. Riksdagen har förut under långa tider vidhållit den principen att aldrig låna medel annat än för produktiva ändamål, hvilket väl också är alldeles riktigt, och här är det ju ett sådant, som mer än något annat är ett produktivt ändamål. Vi ha lånat penningar till järnvägsbyggnader, till kanaler och till diverse andra ändamål, men jag vill påstå, att det ändamål, för hvilket det nu är fråga om att låna, är väsentligt mera produktivt än något af dessa företag. Detta har ju också den ärade talaren erkänt, då han säger, att han räknat ut, att vi kunna få 3 % på våra pengar, om vi lägga ned dem i inköp af skogsmarker, hvartill bör kunna läggas ytterligare det värde, hvarmed dessa skogsmarker ökas, ty skogen tilltager ju årligen i värde, hvilket bäst framgår vid en jämförelse med de priser, som gällde för åtskilliga år sedan tillbaka. Vidare tager man numera vara på en del virke, som man icke förut förstått tillgodogöra sig, och på det sättet kan man nu på ett tunnland skog få betydligt större inkomst än man förr hade. Är skogen sedermera väl skött, så att bestånden äro täta, kommer ju också virkesmassan att blifva väsentligt större å ett sådant tunnland skog, rationellt skött, än å ett tunnland, som är skött på det gamla sättet med själfsådd. Det är därför ovillkorligen en god affär för staten att köpa skogar och att sköta dem på sådant sätt, som staten kan göra och äfven framdeles, efter hvad jag hoppas, kommer att göra. Det är också af vikt att passa på den konjunktur, som för närvarande är rådande, ty under en nedåtgående konjunktur är det ju alldeles gifvet, att det förekommer mera anbud om skogsköp än under högkonjunktur, och då är det ju särskildt fördelaktigt för staten att kunna för rimliga priser få tillägna sig skogsmarker och äfven fördelaktigt för säljarne att hafva en sådan köpare till hands, som staten är. Den föregående ärade talaren sade också, att staten har ingen brådska att köpa; det är icke heller meningen, att staten skall köpa för annat än de medel, som finnas tillgängliga efter försäljning af de mindre kronoegendomarna, plus de belopp, som på ett eller annat sätt kunna ställas till förfogande för ändamålet.

Nu är af motionären föreslaget, att förutom de 500,000 kronor, som skulle tagas ur budgeten, därjämte skulle upplånas $2\frac{1}{2}$ millioner kronor. Utskottet har ej kunnat följa honom och har icke kunnat tillstyrka att taga 500,000 kronor från budgeten, lika litet som utskottet kunnat tillstyrka att taga $2\frac{1}{2}$ millioner på lånevägen. Men utskottet vill tillstyrka domänstyrelsens förslag om att ställa till Kungl. Maj:ts disposition en million kronor för detta ändamål. Det sades af en föregående talare, att det var i strid mot Kungl. Maj:ts förslag, men Kungl. Maj:t har sagt, att Kungl. Maj:t anser saken vara behjärtansvärd, om också Kungl. Maj:t ej för närva-

rande föreslagit att taga medel på upplåningens väg. Men det är *Ifrågasatt an-
därför ej misshagligt, om Riksdagen beslutar att ställa till Kungl. slag till inköp
Maj:ts förfogande en million kronor att för ändamålet användas. af skogsmark.
(Forts.)*
Saken är så behjärtansvärd, att jag tror, att man, med frångående af den förra principen att nämligen endast taga af de medel, som vi få från jordegendomarna, i stället bör gå in på lånevägen, och man kan ju icke säga, att det här är fråga om något större belopp, då det endast gäller en million kronor.

Den föregående talaren befarade, att, om vi nu besluta oss för ett anslag på en million kronor i år, kanske vi oftare komme att gå på lånevägen, då fråga blir om skogsinköp. Ja, mina herrar, jag hoppas, att vi skola komma att göra det. Jag tror nämligen, att detta är väl använda penningar och att vi böra slå in på den vägen och fortgå på den vägen.

Då frågan var före i statsutskottet, var det många röster, som gäfvos för detta anslag på 2 $\frac{1}{2}$ millioner, som skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, samt för att taga det på riksgäldskontoret, men man kom öfverens om att stanna vid en million. Skulle nu Första Kammaren afslå detta, föreställer jag mig, att Andra Kammaren möjligen tager motionärens förslag, men vi öfverenskommo, som sagdt, inom utskottet att stanna vid en million. Tager nu Andra Kammaren 2 $\frac{1}{2}$ millioner, hoppas jag, att här finnas många inom kammaren, som skulle vilja gå med på det beloppet, men för min del anser jag, och det ansåg äfven utskottets majoritet, att det vore klokast att stanna vid det af utskottet nu föreslagna beloppet af en million kronor, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Jonsson: Det kan visst icke bestridas, att åtskilliga skäl finnas för att staten gör inköp af skogsmark, när lämpliga anbud på sådan inlämnas. Det har också sin betydelse, att staten är ägare till skogsmark inom olika delar af riket, af det skälet, att på denna skogsmark kommer att finnas virke af vissa dimensioner, när de privata skogarna icke längre hafva sådant. Men jag tror, att vi måste närmare tänka på saken, innan vi gifva oss in på att inköpa skogsmark för lånade medel.

Skall staten låna upp penningar till inköp af skogsmark så att detta blir af någon väsentlig betydelse, får man bereda sig på icke en million om året, utan tre till fyra millioner, ty endast då kunna arealer af betydelse inköpas. Huru man än tänker sig, att utvecklingen af dylika inköp för lånade medel kommer att gå, måste man söka göra klart för sig, om afkastningen på den inköpta marken något så när blir i nivå med den ränta, staten själf betalar på de upplånade medlen. Såvidt jag kan finna, äro utsikterna synnerligen dåliga att få en afkastning af inköpta marken, som närmelsevis motsvarar den ränta af minst 3 $\frac{1}{2}$ å 4 procent, som staten får ge ut på de upplånta penningarna.

*Ifrågasatt an-
slag till inköp
af skogsmark.
(Forts.)*

Vi hafva här en tabell öfver, bland annat, de skogar, som äro inbjudna till inköp. Priset varierar högst betydligt, från 23 å 28 kronor till 334 kronor, allt per hektar. Nu skola vi söka beräkna, hvilken afkastning kan vara att vänta af en normalskogsmark, sedan den en viss tid varit under domänstyrelsens vård och kulturen kommit i det skick, att afverkning till afsalu kan börja. Om jag minnes rätt, hafva vi på några platser vid Omberg exempel på en rätt betydlig bruttoafkastning per hektar. Jag kommer icke ihåg siffran, men den representerar visst ett belopp på 8 å 10 kronor. Jag antager emellertid, att vi om några årtionden skola hafva en bruttoafkastning af summa 8 å 10 kronor per hektar, men man får också komma ihåg, att för vissa kronomarker skall sedan erläggas kommunalskatt, likaledes vägskatt, hvilka skatter äro rätt betydliga, och att det icke dröjer länge, förrän inom Riksdagen den idén drifves igenom, att kommunalskatt skall erläggas för alla sådana inköpta skogsmarker. Om vidare förslaget om skogsaccis, som inom kort skall behandlas af Riksdagen, går igenom, hafva vi här två procent att räkna med, när det gäller räntabiliteten hos denna affär. Tager man allt detta i betraktande, tror jag, att man får räkna på kanske 4 till 5 kronor per hektar i afbränningar, nämligen dels skatter till kommunen, för vägar och åtskilligt annat, dels utgifter för skötseln af dessa marker, ty det lider väl icke tvifvel, att man får bereda sig på ett rätt väsentligt belopp per hektar i nämnda hänseende. Hvad får man kvar, om utvecklingen kommer att gå på detta sätt? Jo, kanske på sin höjd 3—4 kronor per hektar, och detta skulle vara nettot. Kostar inköpet 150 kronor per hektar, så ser man ju, hvart det bär i fråga om räntabiliteten i detta fall.

Det är af vikt att tänka sig för, huru det ställer sig med en sådan affär, när man skall låna medel för inköpen. Annat vore förhållandet, om staten disponerade medel till inköpen, ty då spelade det icke så stor roll, om afkastningen icke närmelsevis motsvarade räntan på de utlagda penningarna. Men när staten själf skall betala ränta på medlen, måste man se till, att den million, man kastar ut, något så när kommer tillbaka i form af afkastning.

Det är ur dessa synpunkter som jag tror, att man bör betänka sig närmare, innan man ger sig in på området, ty har man gjort det en gång, är jag öfvertygad om, att det icke stannar vid en million, utan snart äro vi uppe på 2 eller 3, allteftersom inköp äro möjliga att göra. Så gärna jag än ser, att staten så småningom blir ägare till mera skogsmark, kan jag dock icke underlåta att ställa mig så pass betänksam till denna affär — att låna penningar och köpa mark — att jag anser mig skyldig att yrka afslag å det hela.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag hörde med glädje den talare, som först hade ordet i denna fråga, yttra sig varmt för en

utsträckning af försäljningen af mindre kronoegendomar, för att man därigenom skulle få mera penningar att köpa skog och skogs-^{ifrågasatt un-} mark. Jag är af samma åsikt som han, att detta är det bästa sättet att skaffa penningar för ändamålet. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att det är ett mycket långsamt verkande medel. Han sade, att visserligen intet förslag blifvit framlagdt vid denna riksdag, men att ingenting hindrade, att något åtgjordes vid nästa riksdag. Ja, det är mycket sant. Men om Riksdagen fattar ett sådant beslut nästa år, komma icke de kronoegendomar, som Riksdagen då besluter skola få säljas, att säljas genast, därför att alla dessa kronoegendomar äro utarrenderade på 20-års-perioder och kunna gifvetvis ej säljas förrän de blifva arrendelediga. Det är då tydligt, att det går långsamt med försäljningen, och vidare flyta penningarna icke in genast, då försäljningen sker på sådant sätt, att betalningen erlägges med en sjättedel årligen. Det kommer då att dröja mycket länge, äfven om nästa Riksdag fattar ett sådant beslut, innan man får in penningar och därigenom kan vinna det åsyftade målet.

Den siste ärade talaren sade, att det är icke värdt att bevilja en million kronor, ty för att det skulle bli af väsentlig betydelse, finge man lof att votera flera millioner. Jag tror icke, att han har rätt i detta, utan att det just nu är af stor betydelse, ifall domänstyrelsen utöfver de medel, som i år inflyta för försålda jord-egendomar, finge disponera en million kronor. Herrarne få tänka på, att det är en million kronor, som enligt domänstyrelsens kalkyler behöfves för att inköpa sådana skogsegendomar, som den anser mycket eftersträfvansvärda att inköpa

Herr Olof Jonsson talade mångt och mycket om, att afkastningen kommer icke alls att motsvara den ränta, som staten får betala på de penningar, staten lånar. Han ville bevisa detta, men jag tror icke, att han kunde det. Jag har ganska stor erfarenhet om de inköp af skogsegendomar, som gjorts under den tid, då jag var chef för domänstyrelsen. Då inköptes egendomar för sammanlagdt 12 millioner kronor, och den allra största delen af dessa 12 millioner användes för att inköpa 30—40—60—70-åriga skogar. Dessa skogar gifva icke genast så stor inkomst, men, mina herrar, på de gamla kronoparkerna och kronoegendomarna hafva vi godt om öfvermogen skog. Just därför att vi på senare tiden fått köpa alla dessa stora växande ungs kogar, kan man göra afverkning på de gamla öfvermogna skogarna, och det dröjer för öfrigt icke länge, innan man får ganska stor inkomst af 50—60-åriga skogar. Det är redan länge sedan de första skogarna, om hvilkas inköp jag var med, köptes, och jag vet, att redan nu en del af dessa ger väsentlig inkomst till statsverket.

Då jag sålades är öfvertygad, att det skall vara af verklig betydelse för landets skogsväsende, ifall domänstyrelsen detta år finge disponera ytterligare en million kronor, har jag inom state-

slag till inköp
af skogsmark.
(Forts.)

Ifrågasatt anslag till inköp af skogsmark. (Forts.)
 utskottet varit med om att tillstyrka beviljande af denna million på lånevägen. Jag erkänner, att det är ett något ovanligt sätt, och kan man för framtiden skaffa penningar på annat sätt, finner jag gifvetvis det vara mycket fördelaktigare. Men jag ber i alla fall att få yrka bifall till statsutskottets förslag sådant det föreligger.

Herr Ericsson: Man har på sista tiden talat så mycket både inom kammaren, inom medkammaren och ute i landet om att vi skulle spara och akta oss för att ytterligare begagna vår redan hårdt anlitate statskredit, men jag får uppriktigt bekänna, att från dessa ord har jag sett litet spår till handling. Nu skulle det vara fråga om en liten småsak, bara en million kronor, och vi äro rätt vana att handskas med sådana belopp såsom små i jämförelse med de stora summor, som ofta utgå. Men jag vågar tro, att det i detta fall är mindre välbetänkt att gifva ett finger, ty då kommer man, såsom af motionen synes, snart att vilja taga hela handen.

Jag hemställer vidare — och jag gör detta särskildt med anledning af den siste talarens framställning beträffande räntabiliteten — om det verkligen är någon bland herrarne, som tror, att någon enskild person skulle vilja inköpa skogsmark för att däri placera lånta penningar? Det tror jag sannerligen icke. Hvarför skulle då staten göra det? »Jo», säger man, »därför att man anser, att skogarna då skulle komma att vårdas så mycket bättre.» Jag vill icke bestrida, att skogsvården på statens domäner är god, men jag undrar, om vi icke böra tänka på, att vi kommit i litet olika förhållanden med afseende å skogsvården i landet, sedan våra skogsvårdsstyrelser börjat utöfva en verksamhet, som ingalunda får förbises och som, enligt min öfvertygelse, kommer att ha den allra största betydelse för vårt land och dess skogskultur.

Nu är ju ock förhållandet det, att Kungl. Maj:t trots de skäl, som domänstyrelsen anfört för denna sak, icke ansett sig kunna komma med en proposition till Riksdagen och detta naturligtvis hufvudsakligen af finansiella skäl. Den, som hos Riksdagen gjort framställning i denna sak, är en motionär i Andra Kammaren, herr Lindhagen. Tycka herrarne verkligen, att man endast på framställning af en enskild motionär kan gå med på ett förslag sådant som detta? För min del anser jag det vara mindre välbetänkt. Jag tror, att vi stå inför mycket stora statsutgifter och en mycket stor statsbrist för nästkommande år, större än den vi nu ha att handskas med, och under sådana förhållanden tror jag, att man icke bör låna penningar för detta ändamål.

Jag ber att få förena mig med dem, som yrkat afslag.

Herr Törnebladh: Jag skall icke inlåta mig på frågan om räntabiliteten af de skogsinköp, som skulle komma att göras, ej heller på frågan, om den enskilde skogsägaren eller staten kan

anses gagna landet mera genom lämplig vård. Nej, jag skall tala om den säkra räntan på de lån, som vi skola taga upp, d. v. s. den passiva räntan. Förhållandena äro för närvarande sådana, att jag icke tror, att staten utan tvingande skäl bör gifva sig in på att utsträcka sina låneoperationer. Sverige är i utlandet känt som en mycket stark låntagare, dels staten, dels kommunerna. Det är ock sannolikt, att, om förslaget om en hypoteksbank för städerna snart går igenom, äfven denna bank kommer att uppträda såsom låntagare på den utländska marknaden. Jag tror, att vi böra akta oss att låna mera än hvad som är af oundgängligt behof påkalladt, och det vågar jag säga, att man icke kan visa i närvarande stund, att detta är ett oundgängligt behof för staten, äfven om jag tror, att företaget så småningom skulle kunna bli produktivt. Det är därför enligt min tanke bättre att stanna här än att nu, därför att det denna gång endast är fråga om 1 million, säga ja. Ty den millionen skulle föra med sig flere. Och i alla fall äro de finansiella förhållandena i närvarande stund icke lämpliga för utsträckande af Sveriges låneuppträdande på den utländska marknaden.

Herr talman, jag yrkar afslag.

Herr Odelberg, Theodor: Jag har vid många tillfällen yrkat på, att staten skulle köpa in så mycket skog som möjligt, och anser äfven, att ett dylikt förfaringssätt är en god kapitalplacering. Men äfven jag har hyst betänkligheter i fråga om lämpligheten att inköpa skogsmark för lånade penningmedel. Denna fråga var på tal äfven under min statsrådstid, men den kom aldrig så långt som till förslags framläggande för Riksdagen. Man ansåg sig icke böra inslå på denna väg. Däremot föreslogs den väg, som friherre Gripenstedt nu här anvisat, nämligen att hos Riksdagen begära tillstånd att försälja kronoegendomar, som lämnade intill 700 kronor i arrende för att använda de inflytande köpeskillingarna till inköp af skogsmark. Förslaget rönt starkt motstånd i synnerhet i Andra Kammaren, men bifölls slutligen på så sätt, att maximiarrendet sattes till 600 kronor. Flere år ha förflutit sedan dess, och man har under den tiden blifvit alltmera obenägen att afhända sig kronans jordbruksdomäner. Jag tror, att det i närvarande stund är omöjligt att i Andra Kammaren genomdrifva ett beslut om försäljning af kronoegendomar med högre arrende än 600 kronor för att använda de influtna penningmedlen till inköp af skogsmark. Det återstår då inga andra sätt att skaffa ytterligare erforderliga medel än att antingen söka få medel på budgeten eller genom att upptaga lån. Att erhålla medel på budgeten är för närvarande omöjligt. Att anlita lånevägen synes mig däremot nu icke innebära så stor risk. Vi veta, att ställningen på trävarumarknaden för närvarande är synnerligen tryckt. Det har ock därför utbjudits betydande skogsarealer till betydande belopp af mellan 3—4

Ifrågasatt anslag till inköp af skogsmark. millioner kronor. Att staten således under nuvarande förhållanden är i tillfälle att göra goda affärer, det lider intet tvifvel.

(Forts.)

Här har gjorts gällande af herr Ericsson, att det icke skulle vara några lysande affärer, staten skulle kunna göra, och att enskilda personer icke skulle vilja upplåna medel till ett sådant ändamål som detta. Men om han var närvarande inom utskottet, när denna fråga behandlades, torde han kunna påminna sig, att flere af utskottets ledamöter från Andra Kammaren förklarade, att de gärna skulle vilja upplåna betydande belopp till den räntefot, som staten kan betinga sig, för att lägga ned dem i skogsköp, och att de ansågo, att de skulle kunna göra mycket lysande affärer under nuvarande konjunkturer.

Vidare ber jag att för dem, som sagt, att räntan på de skogsköp, som staten redan gjort, är skäligen klen, få påpeka, att domänstyrelsens nuvarande chef i ett föredrag, hållet i landbruksakademien innevarande år, visade, hvilka räntor erhållits af de skogar, som staten inköpt under de senare åren. Han hade utvalt som exempel en 7, 8 skogsegendomar och tagit just dem, som blifvit mest kritiserade såsom lämnande för liten afkastning. Och jag vill minnas, att det icke var i mer än ett enda fall, som räntan var lägre än den, staten själf betalar; i alla öfriga fall var den högre, det vill säga räntan var icke högre, om man tog hänsyn endast till de penningar, som direkt influtit för försålda produkter, utan äfven, hvilket ju är fullt riktigt, tog hänsyn till den årliga tillväxten, hvilken af honom mycket försiktigt beräknats.

Ehuruväl jag förut hyst betänkligheter mot att låna penningar för ifrågavarande ändamål, får jag dock under nuvarande förhållanden, då jag ser, att staten här kan göra goda affärer, och då jag icke anser, att man genom bifall till utskottets förslag skulle skapa ett prejudikat, att man för all framtid skall afsätta 1 million om året, yrka bifall till utskottets förslag.

En talare ville här förringa denna framställning — åtminstone tycktes något dylikt framgå af den ton, han använde — därför att den grundade sig på en motion, som väckts af herr Lindhagen. Förslaget borde, menade han, ha kommit från Kungl. Maj:t. Jag vill häremot påpeka, att hos Kungl. Maj:t hade af domänstyrelsen gjorts framställning om beviljande af 1 million kronor för detta ändamål. Jordbruksministern uttalade stora sympatier för förslaget att anlita lånemedel. Vi ha icke inom statsutskottet föreslagit bifall till herr Lindhagens motioner om $2\frac{1}{2}$ millioner, utan vi ha tagit det belopp, som domänstyrelsen ansåg nödvändigt och lämpligt. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till statsutskottets förslag.

Friherre Gripenstedt: Blott ett par ord med anledning af hvad dels grefve Washtmeister, dels den siste talaren yttrade. Den siste talaren sade, att han trodde, att det skulle vara omöjligt att få Riksdagen att gå in på försäljning af kronoegendomar med

högre arrendevärde än hvad som nu är bestämdt för försäljning. Jag vill häremot påpeka — det står på sid. 2 i betänkandet — att Riksdagen i fråga om medgifvande till försäljning af kronoegendomar gått gradvis högre och högre. År 1874 gafs medgifvande till försäljning af kronoegendomar, hvilkas arrenden icke öfverstege 200 kronor. Sedan har man stigit allt mer och mer till 400—500 kronor, ända tills det år 1902 bestämdes, att de kronoegendomar skulle få försäljas, för hvilka arrendet öfverstege 500 kronor, men icke 600 kronor. Jag förmodar därför, att det icke är omöjligt att gå fram på den vägen. Men herr greve Wachtmeister sade, att dessa medel i alla fall skulle komma att inflyta långsamt, och att man därmed icke finge några medel, som nu kunde användas. Ja, det är sant. Men är det då så brådskande att nu genast göra dessa affärer? Jag tror det icke.

Ifrågasatt anslag till inköp af skogsmark. (Forts.)

Herr Odelberg nämnde, att staten nu skulle kunna göra goda affärer. Ja, det säges så. Men jag tviflar på, att det är så säkert, att det blefve en god affär.

Vidare sade han, att utskottets hemställan icke grundade sig på en enskild motion, utan på domänstyrelsens framställning. Detta är icke fullt riktigt. Domänstyrelsen gjorde visserligen framställning hos Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t tog icke upp densamma. Domänstyrelsen kunde icke ens gå till Riksdagen, utan det är en enskild motionär, som kommit med framställning i denna sak.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Greve Klingspor: Gentemot den ärade talaren på kronobergsbänken, som påstod, att det skulle vara egendomligt, om man på framställning af en enskild motionär skulle bevilja ett anslag af en million kronor till inköp af skogsmark, vill jag påpeka och fästa hans uppmärksamhet på, att det förut af domänstyrelsen i denna fråga gjorts framställning hos Kungl. Maj:t. Det är på domänstyrelsens utredning och framställning, som statsutskottets förslag grundar sig och således icke endast på en enskild motion.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framställdes, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på afslag därå och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i mom. b) af sitt utlåtande n:o 128, röstar.

Ja;

*Ifrågasatt an-
slag till inköp
af skogsmark.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 94.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 28 och 30 nästlidne månad bordlagda utlåtanden:

n:o 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor,

n:o 130, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord,

n:o 131, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af ett staden Karlstad beviljad privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro öfver Klarälvens östra älfgren vid nämnda stad,

n:o 132, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till vetenskapsakademien af ett till lägenheten Lilla Freskati å Kungl. Djurgården hörande område, och

n:o 133, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Landskrona stad af två kronan tillhöriga områden,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan till ett annat sammanträde.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för fögderiförvaltningen.

Anmälles och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 134, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Tomteboda och Järfva järnvägsstationer m. m.;

n:o 135, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsutskottets utlåtande n:o 93 i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående godkännande af postverkets utgiftsstaten för år 1910 m. m.;

n:o 136, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till nybyggnad för serafimerlasarettets röntgeninstitut m. m.;

n:o 137, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till nybyggnad för allmänna barnbördshuset i Stockholm m. m.;

n:o 138, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af ytterligare medel för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp;

n:o 139, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Östhammars stad af det till komministern därstädes upplåtne boställe $\frac{1}{4}$ mantal Gammelbyn n:o 3 i Börstils socken;

n:o 140, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre lägenheter från förra militiebostället Hälla n:o 1 i Södermanlands län;

n:o 141, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Stålsbyn n:o 1 i Värmlands län;

n:o 142, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af 14 lägenheter från förra militiebostället Vanstad n:is 25 och 26 i Malmöhus län;

n:o 143, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Björkö n:is 1 och 2 i Östergötlands län;

n:o 144, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronans andel i den till roten n:o 9 Grahn af Piteå kompani vid Norrbottens regemente hörande torplägenhet i Pitholmens by;

n:o 145, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till uppförande af erforderliga ekonomihus å lotterna n:o 1—5 af Flyinge kungsgård, Valleberg kallade, i Malmöhus län;

n:o 146, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar samt tre i ämnet väckta motioner;

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt rätt att utlämna egnahemslån samt tre i ämnet väckta motioner;

n:o 148, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande villkor och bestämmelser för den af staten utfövrade egnahemslånerörelsen;

n:o 149, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en kanslibygnad vid Norrlands dragonregementes kasernetablissemang i Umeå;

n:o 150, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående påbyggnad af Fälttelegrafkårens kasern å Marieberg;

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad och utvidgning af Västernorrlands regementes skjutbana vid Sollefteå;

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af nytt ridhus vid krigsskolan å Karlberg;

n:o 153, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af en å anslaget till lega af hästar för kavalleriets, artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens exercis år 1907 uppkommen brist;

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till anskaffning af sjukvårdsutredning för Karlskrona fästning m. m.; och

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af besparingar å vissa extra ordinarie anslag till anskaffning af krigsfartygsmateriel;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition n:o 119 med förslag till lagar om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufstadgan m. m., dels de i sammanhang därmed afgifna propositionerna n:is 120, 121 och 122, dels herr Lindblads inom Första Kammaren väckta motioner n:is 68 och 69, dels herr Lindhagens m. fl:s inom Andra Kammaren väckta motion, n:o 112, i hvad densamma afser grufvor, dels ock herr Magnusons inom Första Kammaren väckta motion, n:o 74; samt

n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 182 med

förslag till förordning om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkanden:

n:o 2, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordningar angående försäljning af brännvin samt vin och öl; samt

n:o 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående emissionsbanker, dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 27 § i lagen den 18 september 1903 angående solidariska bankbolag och dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 24 och 88 §§ i lagen den 18 september 1903 angående bankaktiebolag;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 54, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, dels ock väckt motion om ändrad lydelse af nämnda lagrum;

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad därtill hörer, så ock af särskild sockenstufva, samt till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prästgård;

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse; samt

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 70 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; äfvensom

första särskilda utskottets utlåtanden:

n:o 1, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition n:o 39, med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m., dels väckta motioner i ämnet; och

n:o 2, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition n:o 40, med förslag till ecklesiastik boställsordning, dels väckta motioner i ämnet.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,52 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
